

Nr 186

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag; given den 26 oktober 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

G. E. STRÄNG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Förslaget, som utformats i nära anslutning till 1972 års lagstiftning om sådan representation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, innebär att de anställda i affärsbank, sparbanks, centralkassa för jordbrukskredit och försäkringsbolag med minst 50 anställda får utse två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter). Ledamöterna utses av de fackliga organisationerna. Under vissa förutsättningar skall försäkringsbolag kunna undantas från lagens tillämpning. Dispensfråga avgörs av Kungl. Maj:t.

De bestämmelser i banklagstiftningen som begränsar antalet ledamöter i styrelsen och banktjänstemäns möjligheter att få plats i styrelsen i den egna banken föreslås inte gälla i fråga om arbetstagarledamot.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 1974 och gälla till utgången av juni 1976.

Förslag till**Lag om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag**

Härigenom förordnas som följer.

1 § I bankaktiebolag, sparbanks, centralkassa för jordbrukskredit, försäkringsaktiebolag och ömsesidigt försäkringsbolag som under det senast förflutna räkenskapsåret här i landet sysselsatt i genomsnitt minst 50 arbetstagare har de anställda enligt denna lag rätt att utse två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter) och en suppleant för varje sådan ledamot.

Med anställda i centralkassa avses i denna lag även anställda i ansluten jordbrukskassa.

Har arbetstagarledamot utsetts, består rätten till styrelserepresentation för de anställda, även om antalet sysselsatta därefter underskrider det antal som anges i första stycket.

2 § Med företag avses i denna lag sammanslutning, varå lagen är tillämplig.

3 § Bolagsstämma, sparbanks huvudmän eller centralkassas stämma kan utan ändring av företagets bolagsordning, reglemente eller stadgar besluta att denna lag skall äga tillämpning på företaget även om detta ej är sådant som avses i 1 § första stycket eller att företagets anställda skall ha rätt att enligt denna lag utse flera än två arbetstagarledamöter och suppleanter för dem.

4 § Vid tillämpning av 71 § första stycket lagen (1955: 183) om bankrörelse och av 26 § första stycket första punkten lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen skall hänsyn ej tagas till arbetstagarledamot.

5 § Bestämmelserna i 72 § andra stycket lagen (1955: 183) om bankrörelse, 37 § andra stycket 1 lagen (1955: 416) om sparbanks och 26 § andra stycket lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen äger ej tillämpning på arbetstagarledamot.

6 § Om ej annat följer av denna lag, äger vad som är föreskrivet om styrelseledamot och styrelsesuppleant i företags styrelse motsvarande tillämpning på arbetstagarledamot och suppleant för sådan ledamot.

7 § Bestämmelserna i 5 § första stycket 6 lagen (1955: 183) om bankrörelse, 6 § 6 och 22 § andra stycket lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar samt 6 § första stycket 7 och 170 § första stycket 5 lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse gäller ej arbetstagarledamot eller suppleant för sådan ledamot.

8 § Beslut om inrättande av arbetstagarrepresentation fattas av lokal facklig organisation, som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och omfattar mer än hälften av företagets arbetstagare, eller av på sådant sätt bundna lokala fackliga organisationer som tillsammans har denna omfattning.

Företagets styrelse skall skriftligen underrättas om beslut enligt första stycket.

9 § Arbetstagarledamöter utses av de lokala fackliga organisationer, som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget, i den ordning organisationerna bestämmer.

10 § Enas ej organisationerna om annat, gäller följande ordning för utseende av de arbetstagarledamöter som avses i 1 § första stycket.

Tillhör mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarerna samma lokala organisation, får denna utse båda arbetstagarledamöterna. I annat fall får de båda lokala organisationer som har störst antal sådana arbetstagare utse vardera en ledamot.

Vid tillämpningen av andra stycket anses lokala organisationer som tillhör samma centrala fackliga huvudorganisation som en organisation.

11 § Arbetstagarledamot skall utses bland de anställda hos företaget. I fråga om försäkringsbolag som är koncernbolag får arbetstagarledamot dock utses bland de anställda i annat koncernbolag inom samma koncern.

12 § Tiden för arbetstagarledamots uppdrag bestäms av den som utser honom.

Förordnas ej annat i anledning av ansökan om undantag enligt 15 §, tillträder arbetstagarledamot sitt uppdrag vid tidpunkt som bestäms av den som utsett honom, dock tidigast tre månader efter det att företagets styrelse mottagit underrättelse enligt 8 §.

13 § Arbetstagarledamot får ej deltaga i styrelsens behandling av fråga som rör

1. stridsåtgärd,
2. förhandling med arbetstagarorganisation om slutande av kollektivavtal,
3. uppsägning av kollektivavtal.

14 § Bestämmelserna i 9—13 §§ om arbetstagarledamot äger motsvarande tillämpning på suppleant.

15 § Skulle arbetstagarrepresentation enligt 1 § medföra väsentliga olägenheter för försäkringsaktiebolag på grund av att styrelsens sammansättning är beroende av förhållande mellan olika aktieägare eller aktieägargrupper, som framgår av bolagsordningen, avtal eller annan omständighet, kan undantag medgivnas från denna lag, om olägenheterna ej kan undanröjas på annat sätt.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på ömsesidigt försäkringsbolag.

Undantag skall förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarernas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

16 § Fråga om undantag enligt 15 § prövas av Kungl. Maj:t.

17 § I anmälan om styrelsens sammansättning enligt 88 § lagen (1955: 183) om bankrörelse, 37 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar samt 90 § och 204 § 3 mom. lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse skall anges om ledamot eller suppleant utsetts enligt denna lag.

18 § Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974 och gäller till utgången av juni 1976.

Den del av arbetarskyddsavgiften för år 1974 som skall utgöra bidrag till kostnader för utbildning som facklig huvudorganisation av arbetstagare anordnat i anledning av lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar får tagas i anspråk också för motsvarande utbildning som anordnats i anledning av denna lag.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 26 oktober 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *styrelse-representation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag* och anför.

1 Inledning

Frågan om facklig representation i bankinstitutens och försäkringsbolagens styrelser har under de senaste åren aktualiserats i olika sammanhang, bl. a. i riksdagen. I fråga om styrelserepresentation för de bankanställda hemställdes i motion till 1971 års riksdag (mot. 1971: 435) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag till sådan ändring i lagarna för affärsbanker, sparbanker och jordbrukskassor att utrymme kunde beredas för representation i dessa instituts styrelser av företrädare för de anställdas fackliga organisationer.

Riksdagen biföll motionen (NU 1971: 28, rskr 1971: 245). Med anledning härav och med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 april 1972 tillkallade jag sakkunniga för att utreda frågan om representation för de anställda i bankinstitutens styrelser. I utredningsdirektiven angav jag att de sakkunnigas uppdrag avsåg att se över banklagstiftningen för att undanröja de legala hinder som kunde finnas för styrelserepresentation för de bankanställda. I uppdraget låg inte att ta ställning till frågan om löntagarrepresentation i bankstyrelserna borde genomföras avtalsvägen eller genom lagstiftning. De sakkunniga antog namnet Utredningen om bankanställdas styrelserepresentation. Utredningen avlämnade i mars 1973 betänkandet (SOU 1973: 18) Styrelse-representation för bankanställda.¹ Betänkandet innehåller förslag till ändringar i lagen (1955: 183) om bankrörelse, lagen (1955: 416) om

¹ Betänkandet är avgivet av f. d. generaldirektören Kurt Wulff, ordförande, vice ordföranden i Svenska bankmannaförbundet Sven Arkwall, sparbanksdirektören Åke Janson, direktören i Svenska bankföreningen Pontus Modigh och ordföranden i Svenska bankmannaförbundet Gustaf Setterberg.

sparbanker och lagen (1956: 216) om jordbrukskasscrörelsen. Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.

I skrivelse den 26 mars 1973 till Kungl. Maj:t har Svenska bankmannaförbundet och Försäkringstjänstemannaförbundet gemensamt hemställt om åtgärder som ger de anställda i bank- och försäkringsföretag med minst 50 anställda lagfäst rätt till styrelserepresentation.

Efter remiss har yttranden över betänkandet och skrivelsen avgetts av bankinspektionen, postverket, styrelserepresentationsutredningen (STRU), Bankinstitutens arbetsgivareorganisation (BAO), Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Sveriges jordbrukskasscförbund. Gemensamt yttrande över betänkandet har avgetts av Svenska bankmannaförbundet och Försäkringstjänstemannaförbundet. Vidare har yttranden över enbart skrivelsen avgetts av försäkringsinspektionen, Statstjänstemännens riksförbund (SR) och Svenska försäkringsbolags riksförbund.

Under ärendets beredning i finansdepartementet har överläggningar ägt rum med företrädare för berörda parter på såväl arbetsgivar- som arbetstagsidan.

2 Gällande rätt

2.1 Bankinstituten

Regler om sammansättningen av styrelserna inom *affärsbankerna* finns i 71—73 §§ lagen (1955: 183) om bankrörelse (BL); (senaste lydelse av 71 § 1971: 1032 samt av 72 och 73 §§ 1970: 666).

För bankaktiebolag skall finnas en styrelse bestående av minst fem och högst tjugotre ledamöter. Kungl. Maj:t har rätt att utse högst fem ledamöter i styrelsen (offentliga styrelseledamöter). Dessa har till uppgift att särskilt verka för att samhällets intressen beaktas i bankens verksamhet. Övriga styrelseledamöter, högst aderton, väljs på bolagsstämma. Enligt bestämmelser som intagits i bolagsordningen kan dock en eller flera av dessa ledamöter tillsättas i annan ordning (71 §).

Styrelseledamöterna skall vara myndiga och här i riket bosatta svenska medborgare. Av styrelseledamöterna får inte flera än en för varje påbörjat femtal vara befattningshavare i banken. Vid beräkningen av det högsta antal styrelseledamöter som enligt denna regel får vara befattningshavare i banken skall hänsyn inte tas till offentlig styrelseledamot (72 §).

Styrelseledamot skall utses för tid intill dess ordinarie bolagsstämma hållits och får inte utses för längre tid än t. o. m. den stämma som hålls under tredje räkenskapsåret efter valct. Den som utsett styrelseledamot kan skilja ledamoten från uppdraget innan mandattiden gått till ända. Ledamot kan också självmant avgå före utgången av mandattiden. Om styrelseledamot som valts på bolagsstämma avgår i förtid gäller som

huvudregel att styrelsen ofördröjligen skall föranstalta om val av ny ledamot för återstående mandattid (73 §). Utan att det anges i lagen får anses gälla att styrelsen har att tillse att en ny ledamot blir utsedd om ledamot som inte valts av stämman avgår.

Enligt 5 § BL skall bolagsordningen för bankaktiebolag ange bl. a. antalet styrelseledamöter eller det högsta och lägsta antalet ledamöter samt, om styrelsesupplcanter skall finnas, motsvarande uppgifter om dessa. Om styrelseledamot och styrelsesuppleant inte skall väljas på bolagsstämma skall vidare anges hur de skall tillsättas. Nu angivna bestämmelser gäller inte offentlig styrelseledamot.

I 80 § BL ges regler om jäv för styrelseledamot vid behandlingen av vissa ärenden. Bl. a. gäller att styrelseledamot inte får handlägga eller delta i behandlingen av fråga som rör avtal mellan banken och honom eller sådan fråga om avtal mellan banken och tredje man i vilken styrelseledamoten äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot bankens.

Vidare finns i 61 § BL (senaste lydelse 1970: 721) regler om kreditjäv för bl. a. vissa befattningshavare och för styrelseledamöter.

För *sparbankerna* gäller enligt 36 § lagen (1955: 416) om sparbanker (SpL) att sparbanks styrelse skall bestå av minst fem ledamöter vilka utses av sparbankens huvudmän. För sparbank finns däremot inte någon bestämmelse i lag om högsta antal styrelseledamöter.

Styrelseledamot skall vara myndig svensk medborgare och, om inte bankinspektionen på grund av särskilda förhållanden medger annat, vara bosatt inom sparbankens verksamhetsområde (37 § första stycket SpL).

Tjänsteman i sparbank får inte vara styrelseledamot i sparbanken om inte reglementet uttryckligen medger det. Sådant medgivande får dock inte avse styrelsens ordförande. Sparbankernas normalreglemente innehåller medgivande för tjänsteman att vara ledamot eller suppleant i styrelsen. Dessutom gäller att styrelseledamot inte får vara styrelseledamot eller tjänsteman i annan sparbank eller tjänsteman i annan affärsbank än Sparbankernas bank eller i hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit. Av styrelseledamöterna får sammanlagt högst en tredjedel dessutom vara styrelseledamöter i kreditinstitut som nu sagts (37 § andra och tredje styckena SpL).

Styrelseledamot skall utses för tid intill dess årssammanträde med huvudmännen hållits och får inte utses för längre tid än t. o. m. det årssammanträde som äger rum under fjärde räkenskapsåret efter det år då valet sker. Genom beslut av huvudmännen kan styrelseledamot skiljas från sitt uppdrag före mandattidens slut (38 § SpL).

Enligt 1 § kungörelsen (1955: 422) om sparbanker skall sparbanks reglemente ange bl. a. antalet styrelseledamöter och styrelsesuppleanter samt dessas mandattider. I 9 § samma kungörelse anges att om leda-

mot avgår i förtid och suppleant inte finns det åligger styrelsen att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot för återstående mandat-tid. Om annat inte är bestämt i reglementet kan med valet dock anstå till nästa årssammanträde med huvudmännen om styrelsen ändå är be-slutför och antalet ledamöter och suppleanter inte understiger fem.

I 40 § SpL finns jävsbestämmelser som svarar mot vad som gäller för affärsbankerna enligt 80 § BL. Dessutom finns i 30 § SpL (senaste lydelse 1970: 722) regler om kreditjäv för bl. a. vissa befattningshavare och för styrelseledamöter.

I *jordbrukskasserörelsen* ingår dels jordbrukets kreditkassor — jord-bruuskassor och centralkassor för jordbrukskredit — dels en riksorgani-sation, Sveriges jordbrukskasseförbund, för central ledning av kredit-kassornas verksamhet. Varje jordbrukskassa är ansluten till en central-kassa och varje centralkassa till förbundet. Såväl kassorna som förbun-det är organiserade som ekonomiska föreningar. Vad som föreskrivs om sådana föreningar enligt lagen (1951: 308) om ekonomiska förening-ar (EFL) gäller även för jordbrukskasserörelsen, om inte annat framgår av bestämmelse i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen (JkL).

I fråga om sammansättningen av jordbrukskassornas och centralkas-sornas styrelser gäller 21 och 22 §§ EFL med de modifikationer som anges i 16 och 26 §§ JkL.

Jordbrukskassas styrelse skall bestå av minst fem och högst sju leda-möter, dock att jordbrukskasseförbundet efter hörande av vederbörande centralkassa kan medge jordbrukskassa att för högst fem år utse nio ledamöter (16 § JkL). Styrelsen väljs på föreningsstämma. I stadgarna kan dock bestämmas att styrelsen eller ledamot av denna skall tillsättas i annan ordning (21 § EFL). I de normalstadgar som under medverkan av bankinspektionen utarbetats för jordbrukskassorna finns inte någon sådan bestämmelse.

Centralkassas styrelse skall bestå av minst fem och högst nio leda-möter, alla valda på föreningsstämma. Styrelseledamöterna skall utse verkställande direktör som, om han inte redan är styrelseledamot, skall ingå i styrelsen i vilket fall styrelsen kan komma att bestå av tio ledamö-ter. Styrelsen kan också förordna ställföreträdare för verkställande direk-tören. Utses annan än styrelseledamot eller suppleant skall ställföretråda-ren ingå som suppleant i styrelsen. Verkställande direktören eller annan befattningshavare i centralkassan får inte vara ordförande i styrelsen (26 § första stycket JkL).

Av centralkassas styrelseledamöter får högst en, eller om antalet le-damöter överstiger fem, högst två vara befattningshavare i jordbruks-kassa som är ansluten till centralkassan (26 § andra stycket JkL).

Enligt 22 § EFL skall styrelseledamot vara myndig och, om inte annat medgetts i särskild ordning, här i riket bosatt svensk medborga-re. I samma lagrum anges vidare att styrelseledamot skall vara medlem

i föreningen, laga ställföreträdare för medlem eller också ledamot av styrelse för eller delägare i juridisk person som är medlem i föreningen. Om det för visst eller vissa särskilt angivna fall medges i föreningens stadgar kan dock också annan än medlem vara styrelseledamot. Normalstadgarna för jordbrukskassorna resp. centralkassorna innehåller inte något undantag från huvudregeln att styrelseledamot skall vara medlem. I sammanhanget kan erinras om att till medlemmar i centralkassa kan i princip antas endast juridiska personer, nämligen anslutna jordbrukskassor och s. k. jordbruksorganisationer (22 § JkL). En av centralkassorna har dock — med tillämpning av 23 § JkL — fått tillstånd att själv driva den verksamhet som annars ankommer på jordbrukskassa. I denna centralkassa kan således även fysiska personer vara medlemmar.

Mandattiden för styrelseledamot i jordbrukskassa och centralkassa är högst tre år. Reglerna i 21 § EFL härom och om ledamots avgång i förtid svarar mot vad som gäller för affärsbankerna enligt 73 § BL.

I 27 § EFL ges vissa regler om jäv för styrelseledamot. Reglerna ansluter till vad som gäller för affärsbankerna och sparbankerna. Dessutom gäller enligt 38 § JkL vissa bestämmelser om kreditjäv för bl. a. styrelseledamot och anställd i kreditkassa.

2.2 Försäkringsbolagen

Försäkringsbolagens verksamhet regleras i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse (FL).

Försäkringsaktiebolags styrelse skall bestå av minst tre ledamöter. Av styrelseledamöterna i bolag, som inte uteslutande driver återförsäkring, skall minst en utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas (försäkringstagarrepresentant). Sådan styrelseledamot får inte vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget. Styrelsen väljs på bolagsstämma med det undantaget att försäkringstagarrepresentant enligt bestämmelse i bolagsordningen skall utses av försäkringstagarna eller av intressegrupp som har anknytning till dem eller genom förordnande av Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet. Även annan styrelseledamot får enligt bestämmelse i bolagsordningen utses i annan ordning än genom val på bolagsstämma (70 § första och andra styckena FL).

Mandattiden för styrelseledamot som utsetts på bolagsstämma är tre år. Den som utsett ledamot kan också skilja honom från uppdraget. Dessutom finns regler om styrelseledamots avgång före mandattidens slut (70 § tredje—femte styckena FL).

Styrelseledamot skall vara myndig och, om han inte fått tillstånd i särskild ordning till annat, här i riket bosatt svensk medborgare (71 § FL, ändrad senast 1961: 610).

Styrelseledamot är jävig vid behandling av vissa frågor. Reglerna motsvarar vad som gäller enligt banklagstiftningen (79 § FL).

I bolagsordningen för försäkringsaktiebolag skall anges bl. a. antalet styrelseledamöter och vissa andra uppgifter om dessa (6 § första stycket 7 FL).

Ömsesidigt försäkringsbolag kan närmast karakteriseras som en typ av ekonomiska föreningar där delägarna består av försäkringstagarna. För sådant bolag gäller bestämmelser om styrelseledamöter som svarar mot vad som nyss angetts gälla för försäkringsaktiebolagen med det undantaget att regler om försäkringstagarrepresentant saknas (170 § första stycket och 204 § 1 mom. första stycket FL).

3 1972 års lagstiftning om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, m. m.

På grundval av en inom industridepartementet upprättad promemoria förelade Kungl. Maj:t år 1972 riksdagen proposition med förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar (prop. 1972: 116). Förslaget antogs av riksdagen (NU 1972: 62, rskr 1972: 340) varefter lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar utfärdades. Lagen, som trädde i kraft den 1 april 1973, är av försökskaraktär med giltighet till den 1 juli 1976. Genom lagen ges de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 arbetstagare rätt att utse två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter). Från lagens tillämpningsområde undantas bl. a. bank- och försäkringsaktiebolag samt ömsesidiga försäkringsbolag och ekonomisk förening inom jordbrukskassereörelsen. Regleringen av de anställdas styrelserepresentation innebär i övrigt i huvudsak följande.

Bolagsstämma eller föreningsstämma kan utan ändring av bolagsordningen eller föreningsstadgarna besluta att lagen skall tillämpas på bolaget eller föreningen även om antalet anställda inte uppgår till 100. Beslut kan också fattas om att fler än två arbetstagarledamöter skall få utses. Arbetstagarledamot har i princip samma ställning och ansvar som andra ledamöter i styrelsen. Bestämmelser om arbetstagarledamöter behöver inte tas in i bolagsordning resp. stadgar.

Beslut om att arbetstagarrepresentation skall inrättas får fattas av lokal facklig organisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och som omfattar mer än hälften av arbetstagarna inom företaget. Tillhör de anställda olika sådana organisationer kan organisationer som tillsammans företräder en majoritet av arbetstagarna gemensamt besluta om inrättande av arbetstagarrepresentation. Arbetstagarledamöter utses av de lokala fackliga organisationerna. Om dessa

därvid inte kan enas gäller en särskild hjälpregel. Denna innebär att organisation som omfattar mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarerna får utse båda arbetstagarledamöterna. I andra hand får de båda lokala organisationer som har störst antal sådana arbetstagarare utse vardera en ledamot.

Arbetstagarledamot bör utses bland de anställda. Den som är arbetstagarledamot i ett företags styrelse får inte utan särskilt tillstånd utses till sådan ledamot i annat företags styrelse. Fråga om tillstånd prövas av en särskild nämnd som anges i det följande. Arbetstagarledamots mandattid bestäms av den som utser honom.

Vissa jävsregler gäller för arbetstagarledamot. Han får sålunda inte delta vid styrelsens behandling av frågor som rör stridsåtgärd, förhandlingar om slutande av kollektivavtal och uppsägning av sådant avtal.

Bolag eller förening kan medges undantag från lagens tillämpning om arbetstagarrepresentation skulle medföra väsentliga olägenheter för bolaget eller föreningen. Som sådana olägenheter anges att styrelsens sammansättning är beroende av politiska styrkeförhållanden eller av förhållande mellan olika aktieägare eller aktieägargrupper eller att bolagsordningen eller stadgar innehåller föreskrift om särskild röstpluralitet vid fattande av styrelsens beslut. Undantag skall förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarernas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet. Fråga om undantag prövas av en särskild nämnd på åtta personer vilken utses av Kungl. Maj:t, som också förordnar en av dem till ordförande. Övriga sju ledamöter utses efter förslag av olika organisationer som företräder arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. I prövningen av ärende deltar ordföranden och fyra andra ledamöter enligt en närmare angiven ordning.

I prop. 1972: 116 berördes också frågan om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Med anledning av vissa under lagstiftningsarbetet framförda önskemål om att lagen borde omfatta också dessa företag förklarade departementschefen att han inte var beredd att lägga fram förslag som tillgodosåg dessa önskemål. Departementschefen hänvisade därvid till att det inte var lämpligt att ta ställning till frågan om styrelserepresentation för de bankanställda innan den pågående utredningen därom slutfört sitt arbete. Med hänsyn till den roll som försäkringsaktiebolagen spelar som kreditmarknadsinstitutioner framhöll departementschefen vidare att en lösning av frågan om de anställdas styrelserepresentation i dessa bolag så nära som möjligt borde ansluta sig till vad som kunde komma i fråga för bankinstitutet.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen väcktes en motion (mot. 1972: 1843) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle be-

gära förslag till 1973 års riksdag om lagfäst rätt till styrelserepresentation för de bankanställda. Näringsutskottet (NU 1972: 62 s. 20) ansåg att någon särskild framställning i saken inte var erforderlig. Utskottet förutsatte därvid att förslag om att även de bankanställda skall få rätt till sådan representation skulle läggas fram utan dröjsmål, sedan de formella hindren för bankanställdas styrelserepresentation undanröjts. Utskottets hemställan om avslag på motionen bifölls av riksdagen.

I en annan motion (mot. 1972: 1848) hemställdes om sådan ändring i det framlagda lagförslaget att det kom att omfatta även försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag. Näringsutskottet avstyrkte förslaget under hänvisning till vad departementschefen anfört i frågan. Riksdagen beslutade som nämnts i enlighet med förslaget i propositionen.

I motion till årets riksdag (mot. 1973: 853) tas frågan om styrelserepresentation för anställda i försäkringsbolag ånyo upp. I motionen hemställs att riksdagen skyndsamt beslutar om sådan ändring i 1972 års lag om styrelserepresentation att den blir tillämplig också på försäkringsbolagen.

4 Utredningen

4.1 Inledning

Utredningens uppgift har varit att genom en teknisk översyn av banklagstiftningen söka undanröja de hinder som gällande bestämmelser lägger i vägen för styrelserepresentation av de anställda i bankinstitut. Frågan om sådan representation skall finnas eller omfattningen därav har således inte ansetts ankomma på utredningen att överväga. Behövliga lagändringar har diskuterats inom ramen för de principer som varit grundläggande för banklagstiftningen i berörda avseenden.

Utredningen har beträffande jordbrukskasserörelsen inriktat sitt arbete på centralkasseledet därvid centralkassa med anslutna jordbrukskassor betraktas som en enhet. Enligt utredningen har det inte funnits behov av särskilda överväganden i fråga om jordbrukskassaförbundet eller jordbrukskassorna, eftersom det här finns legala möjligheter att genom bestämmelser i stadgarna lösa frågan om styrelserepresentation för de anställda.

En väsentlig utgångspunkt för utredningsarbetet har varit att styrelseledamot som företräder de bankanställda skall ha samma ställning och ansvar som annan ledamot.

Utredningen har inte ansett sig böra ta upp frågan om styrelserepresentation för de anställda såvitt angår postbanken. Utredningen förklarar sig nämligen ha svårt att från sina utgångspunkter finna några

direkta beröringspunkter mellan banklagstiftningen på förevarande område och den särskilda verksinstruktion som gäller för postverket, i vilket postbanken ingår som en särskild enhet med egen styrelse och administration men med postverkets styrelse som övergripande instans i vissa frågor. I sammanhanget nämns att inom postverket pågår olika utredningar om fördjupad företagsdemokrati som också berör postbanken. Utredningen erinrar också om det under våren 1973 avgivna utredningsförslaget att postbanken och Sveriges Kreditbank skall gå samman i ett nytt bankaktiebolag (PK-banken).

Som framgått av redovisningen av gällande bestämmelser skall affärsbanks bolagsordning, sparbanks reglemente och centralkassas stadgar ange bl. a. antalet styrelseledamöter och suppleanter samt tiden för ledamots uppdrag. Vad avser bolagsordning och stadgar gäller vidare — och föreslås av utredningen gälla även för sparbanks reglemente — att där skall anges också ordningen för hur ledamot och suppleant skall utses i det fall det inte skall ske genom val på stämma. Utredningen anser att de bankanställdas styrelserepresentation inte kan ställas helt utanför reglering i bolagsordningar och motsvarande urkunder. Som skäl för denna uppfattning framhåller utredningen bl. a. att möjligheten för de bankanställda att utse styrelseledamöter förutsätts inte vara i och för sig lagfäst utan avses kunna grundas på lagbestämmelse, att ledamot får utses i annan ordning än genom val på stämma, såvida detta medges i bolagsordning eller motsvarande urkund.

4.2 Bankanställdas inverkan på antalet styrelseledamöter

Utredningen framhåller i fråga om affärsbanks styrelse att i 1970 års proposition om offentlig styrelserepresentation angavs att för behovet av styrelseledamöter som utsetts inom bankerna antalet aderton alltså jämt fick anses fullt tillräckligt (prop. 1970: 141, s. 14 f). Marginalen mellan aderton och tjugotre ledamöter är i överensstämmelse därmed avsedd för offentliga ledamöter. Att den offentliga styrelserepresentationen lades utanför det sedan år 1968 gällande maximumantalet om aderton ledamöter berodde på att detta bestämts med hänsyn till bankernas behov att efter egen bedömning tillsätta ledamöter för att få en med hänsyn till institutens karaktär avvägd representation från olika verksamhetsfält. Mot denna bakgrund finns enligt utredningen fog för uppfattningen att i de aderton ledamöterna inte heller skall inräknas de anställdas representanter.

Inom det helt övervägande antalet affärsbanker finns f. n. möjlighet att inrymma personalledamöter inom ramen för maximumantalet aderton ledamöter. För sparbankerna saknas begränsning av antalet ledamöter. I praxis iakttas dock i princip samma begränsning som gäller för affärsbankerna. I centralkassorna finns endast begränsat utrymme för

ytterligare ledamöter inom ramen för det gällande maximiantalet ledamöter.

Med hänsyn till att utredningens uppdrag inte omfattat frågan om lagfäst rätt för de bankanställda att utse styrelseledamöter anser utredningen det ligga utanför uppdraget att föreslå en höjning av gällande maximiantal ledamöter därvid ökningen måste uttryckligen anges avse representation för de anställda.

Utredningen diskuterar två alternativ för att undanröja de hinder för personalrepresentation som maximireglerna i BL och JkL kan utgöra. Det ena alternativet är att införa möjlighet till dispens från den gällande begränsningen. I fråga om affärsbankerna talar för en sådan lösning det förhållandet att de flesta bankerna f. n. har utrymme för arbetstagarledamot utan minskad möjlighet att utse behövligt antal stämموvalda ledamöter. Med hänsyn till att förhandlingar bör kunna föras mellan personalorganisationer och banker i styrelserepresentationsfrågan oberoende av ett dispensförfarande kan dock utredningen inte förordna en sådan lösning. Vad gäller centralkassorna måste en dispensregel kombineras med en ökning av det lagstadgade maximiantalet ledamöter utan att garanti finns för att föreningsstämman inte tar det ökade utrymmet i anspråk för andra än personalledamöter.

Med hänsyn till de komplikationer som är förenade med dispensalternativet förordar utredningen i stället en lösning som innebär att det lagstadgade maximiantalet inte skall omfatta arbetstagarledamöter. En nackdel med denna lösning är att den kan motverka en från effektivitetssynpunkter motiverad begränsning av antalet styrelseledamöter. Utredningen framhåller härtill att det ligger i varje instituts intresse att avväga antalet ledamöter med hänsyn till institutets storlek och karaktär. Det finns vidare möjlighet för Kungl. Maj:t och bankinspektionen att vid fastställelse av bolagsordningar och stadgar följa utvecklingen i förevarande hänseende. Dessutom ligger en legal begränsning av styrelsernas storlek i de i nästa avsnitt behandlade reglerna om att antalet befattningshavare skall stå i viss proportion till hela antalet styrelseledamöter.

En av ledamöterna i utredningen, herr Wulff, förordar i avgiven reservation att arbetstagarledamöterna i affärsbanks styrelse skall räknas in i det antal om aderton styrelseledamöter som enligt BL högst får finnas. Kungl. Maj:t bör dock ges rätt att tillåta bank att ha fler än detta antal ledamöter. Dispensregeln avses bli använd främst vid fusionstillfällen. Reservanten anser att majoritetsförslaget medför en vidgning av högsta antalet styrelseledamöter som inte är förenligt med kravet på effektivitet i en bankstyrelses arbete. Enligt reservantens mening är redan det gällande maximiantalet för högt. Den omständigheten att en ny grupp intressenter gör anspråk på att bli representerade i styrelserna utgör enligt reservanten inte anledning att åsidosätta effektivitetssynpunkterna. Det är tvärtom av vikt att arbetstagarledamöternas in-

flytande på ledningen blir reellt och inte tunnas ut genom att styrelserna blir oformligt stora med följd att beslutsfunktionerna i praktiken förs över till underställda instanser. Reservanten anser att det sagda har giltighet också för sparbankernas och centralkassornas styrelser. I konsekvens härmed föreslår reservanten att för sparbankerna införs samma legala begränsning av antalet styrelseledamöter som gäller för affärsbankerna. Beträffande centralkassorna föreslås en höjning av gällande maximiantal till femton ledamöter för att ge tillräckligt utrymme för arbetstagarledamöter.

4.3 Antalet befattningshavare i bankinstitutets styrelse

Utredningen konstaterar i fråga om affärsbankerna att den nuvarande regeln i 72 § BL att inte flera än en för varje påbörjat femtal styrelseledamöter — exkl. offentliga ledamöter — får vara befattningshavare i banken i och för sig inte hindrar att styrelserna tillförs ytterligare befattningshavare. I endast tre bankstyrelser finns nämligen f. n. en befattningshavare utöver verkställande direktören. Utredningen anser dock att marginalerna är alltför små. En behövlig ökning av marginalerna kan nås om dels nuvarande proportionsregel ändras till ”en på fyra”, dels de offentliga ledamöterna inräknas i basen för beräkningen av högsta antal befattningshavare. I samtliga bankstyrelser utom två skulle det då — med utgångspunkt i bankstyrelsernas faktiska antal ledamöter f. n. — bli utrymme för fyra befattningshavare. I de två största bankerna skulle ytterligare några befattningshavare kunna få plats i styrelserna. Vid beräkningarna har utredningen förutsatt att nuvarande faktiska antal styrelseledamöter skall kunna ökas med tillträdande personalrepresentanter och att vissa bolagsordningars föreskrifter om högsta antal ledamöter får ändras.

Utredningen föreslår att 72 § BL ändras i enlighet med det anförda.

I följd av det principiella förbudet mot styrelserepresentation för de anställda i sparbankerna saknar SpL regler om i vilken utsträckning befattningshavare får ingå i styrelsen. Trots att normalreglementet medger sådan representation, saknas den helt i en del sparbanker. I fyra av de tjugo största sparbankerna ingår inte någon befattningshavare i styrelsen och i tolv av dem är utöver verkställande direktören inte någon befattningshavare styrelseledamot. I något fall förekommer övergångsvis efter genomförd fusion att flera befattningshavare utöver verkställande direktören utsetts till ledamöter.

Om banklagstiftningen skall presumera möjlighet för befattningshavare/arbetstagarledamöter att ingå i styrelsen bör enligt utredningens uppfattning SpL vad gäller möjligheterna för befattningshavare att vara styrelseledamot koordineras med BL och JkL. SpL bör alltså inte uppställa förbud i princip mot representation i sparbanks styrelse av be-

fattningshavare i sparbanken. I konsekvens härmed finns anledning att i SpL samtidigt begränsa befattningshavares möjligheter till ledamotskap. Utredningen anser att man i nämnda avseende kan anlägga samma principiella synpunkter på sparbankerna som på affärsbankerna.

Om en regel införs att av sparbanksstyrelses ledamöter högst en för varje påbörjat fyrtal får vara befattningshavare i banken, synes det i styrelserna för omkring 180 av landets 233 sparbanker bli möjligt att bereda plats för minst tre ledamöter som är befattningshavare. De återstående sparbankerna är små enheter med styrelser på endast fem—sex ledamöter och ett relativt litet antal anställda. Även om man förutsätter att befattningshavare tillförs styrelsen genom samtidig utökning av antalet styrelseledamöter, torde med samma regel utrymmet för befattningshavare här vara begränsat till två.

Eftersom det inte i princip torde vara behövt att annan befattningshavare i sparbanken än dess verkställande chef utses av huvudmännen till ordinarie styrelseledamot, anser utredningen det från sina utgångspunkter möjligt för sparbankerna att tillämpa samma regel som bankerna. Utredningen föreslår därför att en sådan regel införs i SpL.

När det gäller representation för de anställda i centralkassans styrelse utgår utredningen från att personalledamot utses av och företräds av personalen inom centralkassans hela område, dvs. inom centralkassan jämte anslutna jordbrukskassor. Enligt utredningen bör i princip gälla samma regler för centralkassor som för affärsbanker och sparbanker. För att få en behövlig marginal för personalrepresentanter föreslår utredningen att den nuvarande regeln om att högst en, eller om antalet ledamöter överstiger fem, högst två får vara befattningshavare i ansluten jordbrukskassa, ersätts med en regel om att högst en för varje påbörjat tretal styrelseledamöter får vara befattningshavare i centralkassan eller i ansluten jordbrukskassa.

Med anledning av huvudregeln i 22 § EFL om att styrelseledamot skall vara medlem i föreningen eller laga ställföreträdare för juridisk person, som är medlem i föreningen, har utredningen övervägt att i JkL införa en regel om att 22 § EFL inte är tillämplig på befattningshavare som är styrelseledamot i centralkassa. Ett sådant tillägg föreslås dock inte därvid utredningen hänvisar till att centralkassa med tillämpning av undantagsbestämmelsen i 22 § EFL i sina stadgar kan ta in föreskrift om att annan än medlem i centralkassan får vara ledamot av kassans styrelse.

Utredningen framhåller att de föreslagna reglerna inte ger utrymme för ett bestämt antal ledamöter. Utrymmet varierar sålunda med styrelsernas storlek och antalet andra befattningshavare än de som utsetts av de anställda. I samtliga affärsbanker och centralkassor samt i det övervägande antalet sparbanker torde dock finnas marginaler för minst två arbetstagarledamöter. I de minsta sparbanksstyrelserna är det dock f. n.

inte möjligt att få plats för två arbetstagarledamöter vid sidan av sparbankens chefstjänsteman.

Genom den föreslagna lösningen avvisar utredningen den i motionen 1971: 435 framförda tanken att de bankanställdas styrelserepresentation borde ställas utanför begränsningsregler i fråga om befattningshavares tillträde till styrelsen. Utredningen håller dock med om att en lösning enligt motionen kan vara en smidig lösning.

Motivet att styrelsens kontrollfunktion kan åsidosättas, om för många befattningshavare ingår i styrelsen, framträder enligt utredningen inte lika starkt i fråga om befattningshavare som företräder de anställda och som utses av den fackliga organisationen. Dessa ledamöter kan inte förutsättas komma ur den krets av personer med inflytande och ansvar mot vilken styrelsens kontrollerande funktion i första hand är riktad. Organisationens i ett bankinstitut är emellertid så uppbyggd, att beslut och dispositioner på direktionsnivå eller motsvarande ofta bygger på handläggning och beredning på lägre nivåer, dit ett visst ansvar kan ledas tillbaka. Vidare åvilar ansvaret för den interna kontrollen hos instituten inte sällan personer i den bredare gruppen av befattningshavare. Man kan därför enligt utredningen inte göra strikt åtskillnad mellan å ena sidan befattningshavare som utses till styrelseledamot av de anställda och å andra sidan befattningshavare, som av stämman utses till styrelseledamot.

Utredningen framhåller att, om det på längre sikt skulle visa sig att banklagstiftningen inte ger behövt utrymme för styrelserepresentation för de anställda, frågan om viss revidering av banklagstiftningen åter får tas upp.

Två ledamöter i utredningen, herrar Arkwall och Setterberg, har en annan mening än utredningsmajoriteten. I ett *särskilt yttrande* anför de att begränsningar i fråga om styrelsernas storlek inte får leda till att de anställdas möjlighet till styrelserepresentation blir beroende av styrelsernas faktiska storlek och antalet befattningshavare, som ingår i styrelsen utan att vara utsedda av de anställda. Enligt dessa ledamöters uppfattning skall lagstiftningen utformas så att den ger utrymme för minst samma representation för de bankanställda som 1972 års lag om styrelserepresentation innebär. De bankanställdas styrelserepresentation bör därför inte omfattas av några proportionalitetsregler.

4.4 Övriga frågor

I konsekvens med vad utredningen i det föregående föreslagit bör enligt utredningen i SpL och JkL införas bestämmelser om att styrelseledamot kan utses av annan än sparbanks huvudmän resp. centralkassas stämma, om föreskrift härom tagits in i reglemente eller stadgar.

Utredningen föreslår också vissa ändringar i banklagarna som innebär

att mandattiden för arbetstagarledamot skall bestämmas av den som utsett honom.

Efter mönster av vad som gäller enligt 12 § lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar föreslår utredningen vidare, att i banklagarna införs en jävsbestämmelse, som innebär att arbetstagarledamot inte skall få delta i behandlingen av fråga som rör stridsåtgärd, förhandling med arbetstagarorganisation om slutande av kollektivavtal eller uppsägning av sådant avtal.

5 Bankman- och försäkringstjänstemannaförbundens skrivelse

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t erinrar förbunden om att banker och försäkringsbolag undantogs från 1972 års lagstiftning om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar under hänvisning till att utredningen om styrelserepresentation för de bankanställda först borde slutföra sitt arbete.

Förbunden anser att det är utomordentligt angeläget att frågan om de anställdas styrelserepresentation nu löses utan dröjsmål. I skrivelsen framhålls att det i den diskussion som pågått de senaste åren har varit en öppen fråga om en definitiv lösning av de anställdas styrelserepresentation skulle ske genom överenskommelser mellan parternas organisationer eller genom lagstiftning. Många banker och försäkringsföretag har visat intresse för att medverka till en lösning av frågan. Alla berörda företag har emellertid inte ansett sig kunna biträda en lösning genom överenskommelser. På grund därav och med hänvisning till den genomförda lagstiftningen för aktiebolag och ekonomiska föreningar finner förbunden det vara mest lämpligt och följdriktigt, att de anställdas styrelserepresentation regleras genom lagstiftning också vad avser banker och försäkringsföretag.

Förbunden ser inte några särskilda problem beträffande de anställdas medverkan i styrelsearbetet inom banker och försäkringsföretag. Enligt förbunden är dessa företags verksamhet tvärtom väl lämpad att utformas under medverkan från de anställda.

Förbunden anser att en lagfäst rätt för de anställda att utse styrelseledamöter bör avse bank- och försäkringsföretag med minst 50 anställda. Enligt förbunden skulle med den lägre gränsen kunna vinnas värdefulla erfarenheter i fråga om de anställdas styrelserepresentation i mindre företag, särskilt sparbanker och länsförsäkringsbolag, vilka arbetar under delvis andra förutsättningar än de stora företagen inom bank- och försäkringsområdet.

Med hänvisning till det sagda hemställer förbunden att de anställdas rätt till styrelserepresentation i bank- och försäkringsföretag med minst 50 anställda snarast blir lagfäst.

6 Remissyttrandena

6.1 Yttranden över utredningens betänkande

Utredningens förslag till ändringar i banklagstiftningen har vid remissbehandlingen mött invändningar endast på några punkter.

Bankföreningen, BAO och jordbrukskassaförbundet godtar förslagen utan närmare kommentarer.

Bankinspektionen framhåller att en central fråga är om arbetstagarledamot skall beaktas eller ej vid tillämpningen av BL:s och JkL:s bestämmelser om högsta antalet styrelseledamöter. Om hänsyn skall tas till arbetstagarledamot, blir utrymmet för sådana ledamöter i princip en fråga om fördelning av mandaten, varvid bolagsstämmas eller föreningsstämmas möjlighet att utse ledamöter måste reduceras. I nuläget skulle dock inte de stämموvalda ledamöterna i affärsbankerna behöva minskas i mer än ett fall. I centralkassorna, där det högsta medgivna antalet ledamöter är väsentligt lägre än i affärsbankerna, finns däremot endast obetydliga marginaler för ytterligare ledamöter. Utredningsmajoritetens förslag att ställa arbetstagarledamot — i likhet med vad som gäller beträffande offentlig ledamot — utanför maximiantalet ledamöter är den enklaste lösningen. Såsom utvecklats i reservationen kan emellertid invändas att styrelserna härigenom skulle kunna bli oformligt stora. Inspektionen delar uppfattningen att bankinstitutens styrelser inte bör tillåtas växa på ett sätt som hindrar dem att arbeta effektivt. Frågan är hur den ena eller andra lösningen kan tänkas påverka en styrelses storlek och effektivitet. Det kan då konstateras, att om man räknar in arbetstagarledamot i det högsta medgivna antalet styrelseledamöter — efter en erforderlig höjning av detta antal såvitt gäller centralkassa — detta endast i undantagsfall skulle kunna få reell betydelse. Detta gäller i vart fall om man hypotetiskt utgår från en arbetstagarrepresentation på högst ett par ledamöter. I dessa undantagsfall skulle troligen kunna anföras särskilda skäl för dispens (förhållanden efter fusion, instituts speciella organisation etc.). Om man följer utredningsmajoritetens förslag och alltså inte beskär bolagsstämmas möjligheter att utse ledamöter står detta dessutom i överensstämmelse med den ståndpunkt statsmakterna intog, när de offentliga styrelseledamöterna infördes i bankaktiebolagen. På anförda grunder ansluter inspektionen sig till utredningens förslag att hänsyn inte skall tas till arbetstagarledamot vid tillämpning av bestämmelserna i BL och JkL om högsta antalet styrelseledamöter. I enlighet härmed bör inte någon legal begränsning ske beträffande antalet ledamöter i sparbanksstyrelserna.

Bankinspektionen är kritisk mot förslaget att styrelserepresentationen för de anställda tekniskt skall ordnas så, att bankinstitutens bolagsord-

ningar, reglementen och stadgar ändras i erforderlig omfattning, sedan lagstiftning skett eller kollektivavtal träffats i frågan. Syftet med förslaget skulle vara, att Kungl. Maj:t och bankinspektionen på denna väg skulle kunna motverka uppkomsten av oförligt stora styrelser. Enligt inspektionens mening skulle nämnda ordning vara tämligen ineffektiv. Om styrelserrepresentation införs genom lagstiftning, skulle frågan i stort sett sakna betydelse. Väljs åter kollektivavtalsvägen, får det förut-sättas att de ansvariga avtalsparterna inte överenskommer om annat än vad som är skäligt och rimligt. Ett avsevärt administrativt merarbete skulle dessutom uppkomma, om 14 bolagsordningar, 233 sparbanks-reglementen och 12 centralkassestadgar skulle behöva ändras. Inspek-tionen förordar därför i princip samma lagtekniska lösning som använts i fråga om de offentliga styrelseledamöterna. Detta innebär att i bank-lagarna bör införas bestämmelser, vari anges att styrelseledamot kan utses av de anställda i bankinstitut eller av facklig organisation för dem.

Olika meningar redovisas beträffande förslaget att reglerna om högsta antalet befattningshavare i bankstyrelserna skall omfatta också arbets-tagarledamöter. *Bankinspektionen* ansluter sig till förslaget och anför att de ändringar som utredningen föreslår synes tillgodose syftet att bereda möjlighet till arbetstagarrepresentation. Inspektionen finner det också motiverat att sparbankerna, såvitt gäller representation i styrel-serna av befattningshavare, får samma bestämmelser som affärsban-ker. Reglerna fyller en betydelsefull funktion också i det avseendet att de indirekt sätter en gräns för styrelsernas storlek och därigenom undanröjer de väsentligaste betänkligheterna mot utredningens förslag att arbetstagarledamot inte skall inräknas i lagstadgat högsta antal ledamöter.

SACO har förståelse för den av några ledamöter i utredningen fram-förda uppfattningen att de anställdas möjlighet till styrelserrepresenta-tion inte bör vara beroende av antalet sådana befattningshavare som utsetts till styrelseledamöter i annan ordning. Med hänsyn till ange-lägenheten av att de redan stora bankstyrelserna inte ytterligare utökas tillstyrker *SACO* ändå utredningsmajoritetens förslag. *SACO* utgår där-vid från att de anställda får tillräckligt utrymme för styrelserrepresenta-tion också inom ramen för de föreslagna reglerna.

Bankman- och försäkringstjänstemannaförbunden anser att regler-na, som begränsar antalet styrelseledamöter som är befattningshavare, inte bör avse arbetstagarledamöter. Förbunden anför att det med utred-ningsmajoritetens förslag finns risk för att de anställda inte alltid får åsyftad representation i bankstyrelserna. De hänsyn till styrelsernas storlek, som utredningen enligt direktiven hade att beakta vid samman-jämkning av olika intressen, får rimligen inte leda till några inskränk-ningar i fråga om de anställdas styrelserrepresentation genom deras fackliga organisationer.

Även sparbanksföreningen anser att arbetstagarledamöter inte bör omfattas av någon proportionalitetsregel. En sådan regel behöver därför inte heller införas i SPL. Om emellertid — med hänsyn till styrelsens kontrollfunktion — en proportionalitetsregel för befattningshavare anses böra finnas också för sparbankerna, är det naturligt att en motsvarighet till den nu gällande regeln i BL förs in i SPL.

Postverket är ense med utredningen att postbanken intar en särställning när det gäller frågan om de anställdas representation i bankens styrelse. Postverket avstår från att ge synpunkter i frågan om arbetstagarrepresentation i väntan på dels resultatet av STRU:s utredningsarbete, dels lösningen av frågan hur föreslagna samarbetet mellan postbanken och Sveriges kreditbank skall ordnas. STRU framhåller att frågan om personalrepresentation i postverket faller inom STRU:s utredningsuppdrag och att STRU därför avser att pröva denna fråga.

Bankmännen- och försäkringstjänstemannaförbunden tar i sitt remissyttrande upp frågan, om de anställdas styrelserepresentation skall lösas genom kollektivavtal eller genom lagstiftning. Med hänvisning till förbundens skrivelse i frågan till Kungl. Maj:t anför förbunden att det är nödvändigt att de anställdas rätt till styrelserepresentation blir lagfäst. Enligt förbunden finns det goda motiv att inte tillämpa någon lägsta gräns för bank- och försäkringsföretag vad gäller sådan styrelserepresentation. Förbunden är emellertid — på sätt närmare anges i skrivelsen till Kungl. Maj:t — beredda att godta att den lägre gränsen t. v. sätts vid 50 anställda. De kan också acceptera att antalet arbetstagarledamöter till en början bestäms till två. På grundval av vunna erfarenheter bör efter några år ske en omprövning av såväl storleksgränsen för de företag som skall omfattas av lagstiftningen som av antalet arbetstagarledamöter. Förbunden är beredda att tillsammans med berörda organ och myndigheter medverka till att sådana åtgärder vidtas att de anställdas medverkan i styrelserna skall bli till gagn för alla direkt berörda parter och också vara till nytta från allmän samhällssynpunkt.

6.2 Yttranden över skrivelsen

Bankmännen- och försäkringstjänstemannaförbundens förslag att de anställdas rätt till representation i bank- och försäkringsföretags styrelser skall lagfästas har fått ett positivt mottagande av de hörda organisationerna på såväl arbetstagar- som arbetsgivarsidan.

SACO och SR ansluter sig till förslaget i skrivelsen.

BAO förklarar sig inte ha något att erinra mot att de bankanställdas rätt till styrelserepresentation lagfästs under förutsättning att lagen utformas efter i princip samma linjer som 1972 års lag om styrelserepresentation för de anställda i vissa aktieföretag och ekonomiska föreningar. Lagen bör sålunda ges en begränsad giltighetstid, förslagsvis till den

1 juli 1976, och bör omfatta enbart banker med minst 100 arbetstagare. *Bankföreningen* har inte någon erinran mot förslaget att de anställdas rätt till styrelserepresentation i bank- och försäkringsföretag med minst 50 anställda blir lagfäst. Lagregleringen förutsätts i huvudsak ske efter förebild i 1972 års lag med de modifikationer som påkallas av bankers och försäkringsföretags särskilda förhållanden.

Även *sparbanksföreningen* och *jordbrukskassaförbundet* är positiva till en lösning i överensstämmelse med 1972 års lag. Föreningen tar inte ställning till om gränsen för lagens tillämpningsområde bör gå vid företag med 100 eller 50 anställda. I motsats till vad som gäller enligt 1972 års lag ser föreningen gärna att arbetstagarledamot alltid skall utses bland de anställda i resp. företag.

Svenska försäkringsbolags riksförbund finner inte skäl att motsätta sig att 1972 års lag ändras så att den kommer att omfatta såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag. Det finns enligt förbundet inga skäl för att på försäkringsbolagen tillämpa en annan gräns i fråga om företagens storlek än den som gäller enligt nämnda lag. Förbundet påpekar att bestämmelsen om möjlighet till undantag från lagen bör gälla också i fråga om försäkringsbolagen. Det finns nämligen både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag med styrelser som återspeglar olika intressegruppers engagemang i företaget och verksamheten. Detta gäller beträffande företag av typ Svenska Personal-Pensionskassan (SPP), där verksamheten grundas på överenskommelser som träffats på arbetsmarknaden. För sådana företag kan det bli aktuellt att begära undantag från lagen och lösa frågan om de anställdas insyn och information på annat sätt.

Bankinspektionen förklarar sig inte ha tillräckligt underlag för att kunna pröva förbundens hemställan i skrivelsen och anser sig därför inte nu kunna ta ställning till frågan om det finns behov av lagstiftning eller om styrelserepresentation för de anställda kan nås genom överenskommelser mellan parterna. Inspektionen påpekar att de ändringar som föreslagits av utredningen om styrelserepresentation för de bankanställda ger legala möjligheter till sådan representation. Enligt inspektionen är bankinstitutet med hänsyn till sina funktioner i samhället inte jämförbara med den företagstyp som omfattas av 1972 års lag. Därför bör särskilda överväganden ske, om frågan om de bankanställdas styrelserepresentation skall lösas lagstiftningsvägen.

Försäkringsinspektionen framhåller att försäkringsrörelselagen inte lägger hinder i vägen för en lösning av styrelserepresentationsfrågan på frivillighetens väg. Nämnda lag hindrar inte heller att 1972 års lag om styrelserepresentation för anställda görs tillämplig också på försäkringsbolag. Enligt inspektionen saknas skäl att för försäkringsbolagen tillämpa annan gränsdragning i fråga om antalet anställda än som f. n. anges i lagen. Flera redaktionella ändringar måste dock göras i denna.

7 Departementschefen

Under de senaste åren har kraven på en ökad demokratisering inom arbetslivet vuxit sig allt starkare. Ett viktigt inslag i strävandena efter en vidgad företagsdemokrati har varit kravet att ge löntagarna insyn och inflytande i frågor som har stor betydelse för de anställda som kollektiv. Det kan gälla t. ex. frågor som rör ett företags utvecklingsplaner eller utformningen av personalpolitiken. Ett reellt medinflytande för de anställda i sådana frågor förutsätter att de anställda blir representerade i företagets ledande organ, dvs. i styrelsen.

Frågan om styrelserepresentation för de anställda har främst varit aktuell i fråga om aktiebolag i allmänhet men också i fråga om andra associationsrättsliga bildningar, t. ex. bankinstitut och försäkringsbolag. Sedan det visat sig inte möjligt att förhandlingsvägen lösa frågan om de anställdas styrelserepresentation i aktiebolagens styrelser löstes frågan år 1972 genom lagstiftning (prop. 1972: 116, NU 1972: 62, rskr 1972: 340). Lagstiftningen gäller för aktiebolag och ekonomiska föreningar och är av försökskaraktär. Lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar innebär att de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar med minst 100 arbetstagare får utse två ledamöter i företagets styrelse. Ledamöterna utses av de fackliga organisationerna. I vissa fall kan företag undantas från tillämpning av lagen. I så fall måste emellertid företaget på annat sätt tillgodose de anställdas intresse av insyn och inflytande i företaget. Lagen trädde i kraft den 1 april 1973 och gäller till den 1 juli 1976.

Lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar omfattar inte bankaktiebolag eller försäkringsaktiebolag och inte heller ekonomiska föreningar inom jordbrukskassereörelsen — jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit — och ömsesidiga försäkringsbolag.

I juni 1972 tillkallade jag med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande sakkunniga för att göra en översyn av banklagstiftningen i avsikt att undanröja vissa lagtekniska hinder som kunde finnas när det gäller frågan om styrelserepresentation för de bankanställda. Innan resultatet av utredningens arbete förelåg, befanns det inte lämpligt att lägga fram förslag i denna fråga. Med hänsyn till försäkringsbolagens roll som kreditmarknadsinstitutioner ansågs det vidare lämpligt att lösa frågan om arbetstagarrepresentation i dessa bolags styrelser i nära anslutning till lösningen av frågan för de bankanställda (prop. 1972: 116 s. 123).

Vid behandlingen i riksdagen av 1972 års proposition om styrelserepresentation för de anställda väcktes en motion (mot. 1972: 1843) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle begära förslag till 1973 års riksdag om lagfäst rätt till styrelserepresentation också för

de anställda i bankinstitut. Näringsutskottet hemställde om avslag på motionsförslagen därvid utskottet förutsatte att förslag om att de bankanställda skall få sådan representation skulle läggas fram, sedan utredningen om styrelserepresentation för de bankanställda slutfört sitt uppdrag (NU 1972: 62 s. 20). I en annan motion (mot. 1972: 1848) hemställdes att försäkringsbolagen skulle omfattas av den föreslagna lagstiftningen. Utskottet hemställde om avslag på förslaget med hänvisning till vad som anförts i propositionen i denna fråga (NU 1972: 62 s. 21). Riksdagen biföll utskottets hemställan med anledning av de båda motionerna. I en motion till årets riksdag (mot. 1973: 853) har väckts förslag om ändring i 1972 års lag så att denna kommer att omfatta även försäkringsbolagen. Motionen har ännu inte varit föremål för utskottsbehandling.

Utredningen om bankanställdas styrelserepresentation hade, som nämnts, till uppdrag att se över banklagstiftningen för att undanröja de hinder som gällande bestämmelser lade för arbetstagarrepresentation i bankstyrelserna. De bestämmelser som avsågs var främst de regler som begränsar dels bankstyrelsernas storlek, dels banktjänstemäns möjligheter att få plats i styrelsen i den egna banken. Jag framhöll i direktiven till utredningen att det borde ske en rimlig sammanjämkning mellan å ena sidan intresset av att bankstyrelserna inte får bli för stora och innehålla för många anställda i den egna banken och å andra sidan det berättigade intresset från de bankanställda att utan hinder i lag kunna bli representerade i bankinstitutens styrelser. I utredningsuppdraget låg inte att ta ställning till frågan om löntagarrepresentation bör genomföras avtalsvägen eller genom lagstiftning.

Utredningen redovisade resultatet av sitt uppdrag i det i mars i år framlagda betänkandet (SOU 1973: 18) Styrelserepresentation för bankanställda, lagteknisk översyn. Betänkandet innehåller förslag till ändringar i banklagstiftningen i syfte att göra det praktiskt möjligt att i bankstyrelserna få in företrädare för de bankanställda. En huvudpunkt i utredningsförslaget är att gällande bestämmelser om högsta antal styrelseledamöter inte skall omfatta ledamot som utsetts av anställda i bankinstitutet eller av facklig organisation för dem. Vidare föreslås att de regler som begränsar möjligheterna för befattningshavare i bankinstitut att vara styrelseledamot i den egna banken ändras så att utrymmet för arbetstagarrepresentanter blir tillräckligt stort. Utöver nämnda ändringsförslag innehåller betänkandet också förslag till jävsbestämmelser för arbetstagarrepresentanter och till vissa andra lagändringar som har samband med frågan om de anställdas styrelserepresentation.

Ungefär samtidigt som utredningen slutförde sitt arbete våren 1973 tog bankman- och försäkringstjänstemannaförbunden i en skrivelse till Kungl. Maj:t upp frågan om styrelserepresentation för de anställda i bank- och försäkringsbolag. Förbunden hemställde i skrivelsen om lagfäst rätt till styrelserepresentation i banker och försäkringsföretag

med minst 50 anställda. I skrivelsen framhålls att företrädare för många banker och försäkringsföretag visat intresse för att lösa styrelserepresentationsfrågan. Samtliga företag har emellertid inte ansett sig kunna biträda en lösning via överenskommelser mellan arbetsgivarsidans och arbetstagaransidans organisationer. I detta läge och med hänvisning till 1972 års lagstiftning om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar anser de båda förbunden det mest lämpligt och följdriktigt att frågan om de anställdas styrelserepresentation också beträffande banker och försäkringsföretag regleras genom lagstiftning.

Såväl utredningens betänkande som de båda arbetstagarorganisationernas skrivelse har remissbehandlats. Utredningens förslag till ändringar i banklagarna har i stort sett lämnats utan erinran eller tillstyrkts av remissinstanserna. Bankmänna- och försäkringstjänstemannaförbunden samt sparbanksföreningen anser emellertid att arbetstagarledamot inte bör omfattas av de regler som begränsar antalet befattningshavare som får vara styrelseledamöter i den egna banken.

Arbetstagarorganisationernas skrivelse med hemställan om lagfäst rätt till styrelserepresentation för de anställda har i huvudsak mottagits positivt av dem som yttrat sig över skrivelsen. Bankinstitutens arbetsgivareorganisation (BAO), bankföreningen, sparbanksföreningen och jordbrukskassförbundet har sålunda inte haft något att erinra mot att de anställda ges laglig rätt till styrelserepresentation. Svenska försäkringsbolags riksförbund finner inga skäl att motsätta sig lagstiftning. Allmänt förutsätts att en sådan lagstiftning utformas efter mönster av 1972 års lag om styrelserepresentation i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Bankinspektionen anser sig sakna underlag för att kunna ta ställning till de båda förbundens hemställan men framhåller att i fråga om bankinstitutet behövs särskilda överväganden om lagreglering skall ske. Försäkringsinspektionen framhåller att försäkringsrörelselagen inte lägger några hinder i vägen för en lösning vare sig på frivillighetens väg eller genom lagstiftning.

För att styrelserepresentationsfrågan för de bank- och försäkringsanställda skall lösas inom rimlig tid krävs enligt min mening att de anställdas rätt till styrelserepresentation regleras i lag. Med hänsyn till att frågan om styrelserepresentation för de anställda i företag i allmänhet nyligen lösts genom lagstiftning föreligger enligt min mening skäl att också för de bank- och försäkringsanställda lösa motsvarande fråga på likartat sätt. Jag förordar sålunda att i lag ges regler om styrelserepresentation för de bank- och försäkringsanställda. I likhet med 1972 års lagstiftning bör det vara fråga om en försöksverksamhet. Försökstiden bör samordnas med 1972 års lag så till vida att slutpunkten blir densamma, dvs. den 1 juli 1976.

De förslag till lagändringar som utredningen om bankanställdas styrelserepresentation lagt fram är avsedda att kunna tillämpas oberoende

av om styrelserepresentationsfrågan löses avtalsvägen eller genom att rätten till styrelserepresentation slås fast i lag. Det är i och för sig möjligt att reglera de bankanställdas rätt att utse styrelseledamöter genom att ta in behövliga bestämmelser i de olika banklagarna. Styrelserepresentationsfrågan för försäkringsbolagen får då lösas antingen i en särskild lag eller genom ändring i 1972 års lag så att denna kom att omfatta också sådana bolag. Som försäkringsinspektionen påpekat måste i så fall åtskilliga justeringar göras i lagen.

Enligt min mening bör en smidigare och enklare lagteknisk lösning väljas. Jag förordar att frågan om styrelserepresentation för de bank- och försäkringsanställda regleras i en särskild lag som utformas i nära anslutning till 1972 års lag om styrelserepresentation. I lagen bör också anges vad som skall gälla för bankinstitut i de för dessa speciella hänseenden som saknar motsvarighet i 1972 års lag. I den nya lagen skall med andra ord ges en uttömmande reglering av de anställdas rätt till styrelserepresentation i bank- och försäkringsföretag och således utan kompletterande bestämmelser i banklagarna eller försäkringsrörelselagstiftningen. För en sådan lagteknisk lösning talar också den omständigheten att det är fråga om en försöksverksamhet som i vart fall inte till en början bör regleras i de för bank- och försäkringsföretagen gällande huvudförfattningarna. Jag skall i det följande behandla några av de viktigare frågorna i den reform som nu föreslås. I övrigt hänvisar jag till specialmotiveringen till det inom finansdepartementet upprättade lagförslaget.

De av utredningen föreslagna lagändringarna avser bankaktiebolag, sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit. Även jag anser att den nya lagstiftningen bör omfatta dessa bankinstitut. Vad angår centralkassa delar jag uppfattningen att sådan kassa tillsammans med anslutna jordbrukskassor bör betraktas som en enhet och att arbetstagarledamot i centralkassas styrelse således skall utses av de anställda inom enheten.

Utredningen har med hänsyn till postbankens särställning avstått från att avge förslag beträffande detta bankinstitut. Vad gäller postbanken har situationen också ändrats sedan utredningen lade fram sitt betänkande. Jag syftar på den i september i år på mitt förslag avlämnade propositionen till riksdagen (prop. 1973: 145) vari föreslås att postbanken och Sveriges Kreditbank fr. o. m. den 1 juli 1974 skall sammangå till en statlig affärsbank kallad Post- och Kreditbanken (PK-banken). Förslaget innebär för postbankens del att postbankens spar-rörelse och den räntebärande delen av postgiörörelsen förs över till PK-banken. I propositionen berörde jag också frågan om arbetstagarrepresentation i PK-bankens styrelse. Jag framhöll att tre arbetstagarrepresentanter borde finnas, en som representant för de anställda i postverket och två som representanter för personalen i PK-banken (s. 58).

Den lagstiftning om anställdas styrelserepresentation som föreslås nu kommer att omfatta också PK-banken. Det innebär att de anställda i PK-banken får rätt att utse arbetstagarledamöter i bankens styrelse.

På försäkringsinstitutssidan bör den nya lagen omfatta försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag, dvs. de associationsformer som regleras i försäkringsrörelselagen (SFS 1948: 433).

Tillämpningsområdet för 1972 års lag om styrelserepresentation för de anställda är begränsat till företag med minst 100 anställda. Begränsningen med hänsyn till företagens storlek skedde för att det skulle vara möjligt att överblicka verksamheten och resultaten. Den angivna gränsen om 100 anställda innebär att ca 2 000 aktiebolag av totalt ca 55 000 aktiebolag inom olika näringsgrenar omfattas av lagen.

Bankmänna- och försäkringstjänstemannaförbundens hemställan att storleksgränsen för bank- och försäkringsföretag sätts vid 50 anställda har motiverats med att värdefulla erfarenheter då kunde vinnas i fråga om mindre företag, särskilt sparbanker och länsförsäkringsbolag, vilka arbetar under delvis andra förutsättningar än de stora bank- och försäkringsföretagen. Organisationernas hemställan har på arbetsgivarsidan accepterats av bankföreningen och jordbrukskassoförbundet. Sparbanksföreningen har inte erinrat mot att gränsen sätts vid 50 anställda. Försäkringsinspektionen, BAO och Svenska försäkringsbolags riksförbund anser att storleksgränsen 100 anställda bör gälla också för bank- och försäkringsföretag.

Följande statistiska uppgifter rörande antalet anställda inom bankinstituten redovisas från bankinspektionen. Uppgifterna avser medelantalet anställda under år 1972.

	Antal institut	Antal institut med minst		Totalt antal anställda
		50 anställda	100 anställda	
Bankaktiebolag	14	12	11	19 247
Sparbanker	233	45	21	9 073
Centralkassor inkl. jordbrukskassor	12	11	9	1 770

Vad gäller försäkringsbolagen föreligger från försäkringsinspektionen uppgifter enligt vilka antalet bolag med minst 100 anställda utgör 18, alla riksbolag. Vid storleksgränsen 50 anställda tillkommer 2 riksbolag och 2 länsbolag. Totala antalen riksbolag samt läns- och häradsbolag är 62 resp. 98.

Av uppgifterna framgår att gränsdragningsfrågan har störst betydelse för sparbankerna. Enligt min uppfattning är det antal sparbanker som har mer än 100 anställda (21 av sammanlagt 233 sparbanker) för litet för att ge behövliga erfarenheter under försöksperioden. Med hänsyn härtill och till att den av mig föreslagna lagregleringen avser en

avgränsad företagsgrupp som till sin karaktär skiljer sig från företag i allmänhet anser jag att storleksgränsen bör dragas vid 50 anställda. Jag förordar således att bank- och försäkringsföretag med minst 50 anställda skall omfattas av lagen.

I överensstämmelse med vad som gäller enligt 1972 års lag förordar jag att de anställda i bank- och försäkringsföretag som omfattas av den föreslagna lagen skall ha rätt att utse två ledamöter i styrelsen jämte suppleanter för dem. Bank- eller försäkringsföretag som har mindre än 50 anställda har självfallet möjlighet att efter överenskommelse med de fackliga organisationerna införa arbetstagarrepresentation i styrelserna enligt den ordning som anges i den föreslagna lagen. Från företagsdemokratisk synpunkt är det önskvärt att sådana överenskommelser kommer till stånd. För att förenkla förfarandet för företag som frivilligt önskar införa arbetstagarrepresentation i styrelserna enligt bestämmelserna i den föreslagna lagen föreslår jag — efter mönster från 1972 års lag — att stämman eller sparbanks huvudmän skall kunna direkt besluta att lagen skall tillämpas beträffande företaget, dvs. utan envägen över en annars nödvändig ändring i bolagsordningen, stadgarna eller reglementet. På samma sätt bör beslut också kunna fattas om att i ett företag som omfattas av lagen skall finnas fler än två arbetstagarledamöter.

Det finns anledning att här ta upp den av utredningen behandlade frågan i vad mån utseende av arbetstagarledamöter i bankstyrelser bör inverka på de särskilda regler i banklagstiftningen som sätter en gräns för styrelsernas storlek. För affärsbanker och centralkassor gäller regler om högsta antal styrelseledamöter. Affärsbanks styrelse får bestå av högst aderton ledamöter exkl. offentliga ledamöter. Centralkassas styrelse får ha högst nio eller, om verkställande direktören utses utanför den valda styrelsekreten, tio ledamöter. För sparbankerna finns inte någon lagfäst begränsning av antalet styrelseledamöter. I praxis tillämpas i princip de regler som gäller för affärsbankerna. Motivet bakom begränsningsreglerna är att styrelserna inte får bli så stora att det blir svårt att driva styrelsearbetet effektivt. Samtidigt skall det finnas möjlighet för bankinstituten att tillsätta det antal styrelseledamöter som behövs för en väl avvägd representation från bankens olika verksamhetsfält.

Utredningens majoritet har föreslagit att arbetstagarledamöter — i likhet med vad som gäller beträffande offentliga ledamöter i affärsbanker — inte skall omfattas av reglerna om ett högsta antal styrelseledamöter. En ledamot i utredningen anser att med majoritetens förslag finns risk att styrelserna blir oformligt stora. Reservanten föreslår därför att arbetstagarledamot skall inräknas i maximiantalet aderton för affärsbanker. Reservanten föreslår vidare att för sparbankerna införs samma regler som för affärsbankerna och att maximiantalet ledamöter

för centralkassorna höjs till femton, också här inkl. arbetstagarledamöter. I särskilda fall skall dock dispens från maximireglerna kunna lämnas.

Remissinstanserna har anslutit sig till utredningsmajoritetens förslag. Bankinspektionen delar uppfattningen att antalet ledamöter i styrelserna inte bör få öka fritt men påpekar att lösningen att räkna in arbetstagarledamöterna i lagens maximiantal skulle få betydelse endast undantagsvis, om man utgår från att löntagarrepresentanterna skall vara två.

I fråga om de affärsbanker som kommer att omfattas av den föreslagna lagen — fransett den största banken — varierar antalet styrelseledamöter från tio till femton vartill i några fall kommer en eller två offentliga ledamöter. I den största affärsbankens styrelse finns aderton stämmevalda ledamöter och fem offentliga ledamöter. Vad gäller sparbankerna finns det f. n. endast tolv styrelser med fler än tolv ledamöter. En sparbanksstyrelse har tjugo ledamöter. Styrelsens storlek i detta fall liksom i flera av de andra fallen med stora sparbanksstyrelser beror på övergångsbestämmelser som gäller efter fusion mellan två eller flera sparbanker. Styrelserna i centralkassorna har f. n. mellan sju och tio ledamöter.

Även jag anser det angeläget att bankstyrelserna inte blir för stora. Vilket antal ledamöter som bör finnas beror självfallet på omständigheterna i det enskilda fallet men bör aldrig vara större än som med hänsyn till bankens förhållanden och de intressen, som banken har att bevaka, är motiverat. En ökning av de nuvarande styrelserna med två arbetstagarledamöter kan i allmänhet inte anses leda till att styrelserna blir för stora för att styrelsearbetet skall kunna drivas effektivt. I ett fall, den största affärsbanken, kommer, med hänsyn till att två arbetstagarledamöter skall ingå i styrelsen, denna att bestå av tjugofem ledamöter. En bankstyrelse av denna storlek är sannolikt i största laget. Även i andra fall — särskilt om flera än två arbetstagarledamöter utses — kan styrelsen bli väl stor med hänsyn till företagets storlek och övriga förhållanden. Jag anser dock att resultatet av försöksverksamheten bör avvaktas innan eventuella ändringar i de nuvarande reglerna om styrelsernas storlek bör övervägas. Mot bakgrund av det sagda förordar jag att i den nya lagen anges att vid tillämpningen av berörda regler i banklagen och jordbrukskasselagen om högsta antal styrelseledamöter hänsyn inte skall tas till arbetstagarledamot.

I överensstämmelse med vad som gäller enligt 1972 års lag bör det ankomma på lokal facklig organisation att fatta beslut om att det skall finnas arbetstagarrepresentation i banken eller försäkringsbolaget. På sätt anges i nämnda lag skall sådan organisation omfatta en majoritet av företagets arbetstagare vilka är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget. Skulle det undantagsvis vara så att en organisation inte omfattar mer än hälften av arbetstagarna vid företaget bör — i likhet med vad som föreskrivs i 1972 års lag — beslut kunna fattas av två el-

ler flera fackliga organisationer som har samma omfattning.

Enligt 1972 års lag skall arbetstagarledamöter utses av de lokala fackliga organisationer, som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget, i den ordning som organisationerna själva bestämmer. Regeln innebär att samtliga kollektivavtalsbundna organisationer — alltså även sådana som organiserar en minoritet av arbetstagarna — skall delta vid utseende av arbetstagarledamöter. Organisationerna får själva bestämma på vilket sätt arbetstagarledamöterna skall utses och hur ledamotsplatserna skall fördelas mellan dem. Om organisationerna inte kan komma överens finns en särskild hjälpregel. Enligt denna får organisation som omfattar mer än fyra femtedelar av de kollektivavtalsbundna arbetstagarna utse båda ledamöterna. I andra hand får de båda största organisationerna utse vardera en ledamot. Jag förordar att för utseendet av arbetstagarledamöter i bank- och försäkringsföretag skall gälla motsvarande regler.

I 1972 års lag anges att arbetstagarledamot bör utses bland de anställda i företaget. Utformningen av regeln öppnar möjlighet för de fackliga organisationerna att när det är befogat utse annan än anställd i företaget. Sparbanksföreningen har i sitt remissyttrande uttalat sig till förmån för den ordningen att arbetstagarledamot alltid skall utses bland de anställda. Representanter för övriga organisationer på arbetsgivarsidan har vid de överläggningar som hållits under beredningsarbetet tillstyrkt en sådan ordning. Företrädare för de bank- och försäkringsanställda har vid överläggningarna förklarat sig inte ha något att invända mot vad sparbanksföreningen förordat. Under sådana förhållanden finner jag ingen anledning att öppna möjlighet för annan än person som är anställd i det berörda företaget att utses till arbetstagarledamot. Med tanke på de koncernförhållanden som förekommer på försäkringsområdet och som bl. a. innebär att en och samma krets av personer bildar styrelse i flera koncernbolag bör dock för försäkringsbolagen finnas en särskild undantagsregel. Enligt denna bör för arbetstagarledamot i koncernbolags styrelse gälla att ledamoten är anställd i koncernbolag tillhörande samma koncern.

Förslaget att arbetstagarledamot i bankföretags styrelse skall vara anställd i banken aktualiserar frågan, om sådan styrelseledamot skall omfattas av de bestämmelser i banklagstiftningen som begränsar antalet befattningshavare i den egna bankens styrelse. I affärsbanks styrelse får f. n. ingå högst en befattningshavare för varje påbörjat femtal av hela antalet ledamöter exkl. offentliga ledamöter. För centralkassa gäller att högst en eller, om antalet styrelseledamöter överstiger fem, högst två ledamöter får vara befattningshavare i jordbrukskassa som är ansluten till centralkassan. För sparbankernas del finns i lag ett principförbud för tjänsteman att vara styrelseledamot i den egna banken men i reglementet kan göras undantag från förbudet.

Enligt utredningens mening bör arbetstagarledamöter omfattas av de begränsningsregler som gäller för befattningshavare i allmänhet. I syfte att underlätta för bankinstitutet att låta arbetstagarledamöter få plats i styrelsen föreslår utredningen vissa ändringar i de gällande reglerna. Vad gäller affärsbank föreslås att den möjliga proportionen befattningshavare i styrelsen ändras från högst en för varje påbörjat femtal till högst en för varje påbörjat fyrtal ledamöter inkl. offentliga ledamöter. Av uniformitetsskäl föreslås att samma regel införs också för sparbankerna.

I fråga om centralkassorna föreslår utredningen att av styrelseledamöterna skall högst en för varje påbörjat tretal ledamöter få vara befattningshavare i centralkassan eller till denna ansluten jordbrukskassa.

Två ledamöter i utredningen anser att de av majoriteten föreslagna proportionalitetsreglerna inte bör tillämpas på arbetstagarledamöter, eftersom möjligheten till personalrepresentation då blir beroende av styrelsernas storlek och antalet befattningshavare som utses till styrelseledamöter på stämma. Bankmanna- och försäkringstjänstemannaförbunden samt sparbanksföreningen ansluter sig till vad dessa ledamöter anfört. Bankinspektionen tillstyrker däremot utredningsmajoritetens förslag och påpekar bl. a. att genom de föreslagna reglerna indirekt sätts en gräns för styrelsernas storlek.

För egen del vill jag i denna fråga anföra följande. Bakgrunden till reglerna som begränsar antalet befattningshavare som får ingå i styrelsen är att styrelsens kontrollerande funktion skulle kunna komma i fara, om styrelsen dominerades av personer inom den centrala tjänstemannakretsen, dvs. samma personer som i första hand omfattas av styrelsens kontroll. Till arbetstagarledamöter kommer uppenbarligen att utses personer som inte ingår i den ledande krets som begränsningsreglerna främst tar sikte på. Hänsynen till styrelsens kontrollfunktion kan därför knappast kräva att begränsningsreglerna skall omfatta också arbetstagarledamöterna, även om, som utredningen anför, ett visst ansvar kan ledas tillbaka till tjänstemän på lägre nivåer. Därtill kommer att tillgängliga uppgifter om bankstyrelsernas sammansättning visar att någon risk för att en tjänstemannadominans skulle uppkomma genom arbetstagarrepresentationen inte torde föreligga. Frånsett en sparbanksstyrelse, där fyra befattningshavare ingår i styrelsen, innehåller ingen av bankstyrelserna f. n. flera än två befattningshavare. I flera fall saknas sådana helt och i andra fall ingår verkställande direktören som enda befattningshavare i styrelsen. Med hänsyn till det anförda anser jag att begränsningsreglerna i fråga om befattningshavares tillträde till styrelsen i den egna banken inte bör äga tillämpning på arbetstagarledamöter. En bestämmelse härom bör tas in i den nya lagen. Försöksverksamheten får utvisa om det finns anledning att ta upp begränsningsreglernas utformning till ny prövning.

Utredningen om bankanställdas styrelserepresentation har i sitt arbete utgått från att arbetstagarledamot skall ha samma ställning och ansvar som annan ledamot. Jag delar denna uppfattning och föreslår att förhållandet — liksom är fallet i 1972 års lag — kommer till uttryck i den nya lagen. I övrensstämmelse med utredningens förslag och efter mönster i 1972 års lag bör dock för arbetstagarledamot finnas bestämmelser om jäv vid behandlingen i styrelsen av fråga som rör stridsåtgärd, förhandling med arbetstagarorganisation om slutande av kollektivavtal eller uppsägning av sådant avtal.

Av det förhållandet att arbetstagarledamot likställs med övriga styrelseledamöter följer att han måste iaktta tystlåtenhet i fråga om sådant vars offentliggörande kan skada banken eller försäkringsbolaget. Det bör också erinras om banklagstiftningens regler om att enskilda förhållanden till bankinstitut inte får yppas i oträngt mål. Vad gäller arbetstagarledamöters möjlighet att i övrigt informera de medanställda om styrelsens beslut och att samråda med ledamöter i företagsnämnden och andra förtroendevalda vill jag hänvisa till vad som anfördes i prop. 1972: 116 (s. 134 f). Departementschefen betonade där betydelsen av att företagsledningen eftersträvar största möjliga öppenhet mot de anställda rörande företagets förhållanden och framhöll att den omständigheten att de anställda överlag får tillräcklig information om företagsledningens beslut redan i och för sig är av värde från företagsdemokratisk synpunkt. Samtidigt framhölls att också den interna informationen i viss utsträckning måste begränsas av hänsyn till företagets intressen. Efter hand borde det vara möjligt att inom ett företag utveckla en praxis som tillgodoser såväl företagets som de anställdas intressen.

I 1972 års lag finns möjlighet att medge företag undantag från lagen, om arbetstagarrepresentation skulle medföra väsentliga olägenheter för företaget, bl. a. på grund av att styrelsens sammansättning är beroende av förhållande mellan olika aktieägare eller aktieägargrupper som framgår av bolagsordningen, avtal eller annan omständighet. Fråga om undantag prövas av en särskild nämnd som förordnas av Kungl. Maj:t men vars ledamöter utom ordföranden nomineras av olika organisationer. Svenska försäkringsbolags riksförbund har framhållit att en motsvarande dispensmöjlighet bör finnas för försäkringsbolagen. Det finns nämligen bolag där styrelsen har lika många ledamöter från vardera arbetsgivar- och arbetstagersidan. Den balans som råder mellan de båda sidorna skulle rubbas, om styrelsen tillfördes två representanter från arbetstagersidan.

Även jag finner det befogat att ta in en dispensregel i lagen enligt det framförda önskemålet. Enligt vad jag inhämtat är det endast några få bolag för vilka dispens skulle kunna komma i fråga. Med hänsyn härtill saknas anledning att tillskapa en särskild nämnd för prövning av dispensärenden. Jag anser det inte heller lämpligt att låta den nämnd som till-

satts enligt 1972 års lag även pröva dispensärenden för de speciella institut som försäkringsbolagen utgör. För de få fall det här kan vara fråga om bör prövningen i stället ske hos Kungl. Maj:t. I överensstämmelse med vad som gäller enligt 1972 års lag bör undantag förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt än genom styrelserepresentation tillgodoser arbetstagarnas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet. Innan dispensärende avgörs bör framställningen om undantag i vanlig ordning bli föremål för remissbehandling. Därvid kommer självfallet berörda fackliga organisationer att höras. Även den nämnd som avgör dispensfrågor enligt 1972 års lag kan komma i fråga som remissinstans.

Den föreslagna lagen bör träda i kraft den 1 januari 1974 och — i likhet med 1972 års lag om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar — gälla t. o. m. utgången av juni 1976.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till lag om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

8 Specialmotivering

1 §

I första stycket, som motsvarar samma stycke i 1 § lagen (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar (LSA), anges att de anställda i bankaktiebolag (affärsbank), sparbank, centralkassa för jordbrukskredit och försäkringsbolag, som här i landet under det senast förflutna räkenskapsåret sysselsatt i genomsnitt minst 50 arbetstagare, har rätt att utse två styrelseledamöter (arbetstagarledamöter) jämte suppleanter.

I lagen preciseras inte hur antalet sysselsatta skall beräknas. I prop. 1972: 116 (s. 149) anges att upplysning om antalet anställda kan hämtas från förvaltningsberättelsen, som skall innehålla uppgift om detta antal. Även för bankinstitutet och försäkringsbolagen bör uppgift från sådan berättelse vara vägledande när det gäller att bedöma om ett företag når upp till storleksgränsen; jfr 94 § andra stycket lagen (1955: 183) om bankrörelse (BL), 21 § andra stycket kungörelsen (1955: 422) om sparbanker, 43 § 1 mom. tredje stycket lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar (EFL) samt 96 § 1 mom. andra stycket och 205 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse (FL). I fråga om försäkringsbolagen skall i förvaltningsberättelsen anges såväl medelantalet anställda fältmän, inkl. fritidsombud, med särskilt angivande av antalet yrkesfältmän, som medelantalet övriga anställda personer. Skäl kan anföras både för och mot uppfattningen att fritidsombuden i detta sammanhang skall betraktas som anställda. Jag utgår från att uppkommande problem som har samband med frågan om fritidsombudens ställning kommer att lösas

i samförstånd mellan berörda företag och arbetstagarorganisationer. Försöksverksamheten får ge vid handen om anledning finns till särskilda regler i fråga om fritidsombuden.

I vissa fall bildar ett antal försäkringsbolag en koncern, dvs. bolagen är förbundna med varandra som moderbolag och dotterbolag (se 333 § FL). I LSA saknas särskilda regler för de speciella förhållanden som kan råda inom en koncern. Detta innebär att LSA är tillämplig på varje aktiebolag som uppfyller storlekskriteriet, oavsett om bolaget ingår i en koncern eller inte. I prop. 1972: 116 (s. 128) uttalade departementschefen att det inte var lämpligt eller praktiskt möjligt att i sammanhanget ställa upp särskilda regler för koncernen. Han framhöll att frågor om den bästa ordningen med hänsyn till en koncerns organisatoriska uppbyggnad borde kunna lösas genom särskilda överenskommelser mellan företaget och de anställda. Enligt min mening bör dessa uttalanden också gälla för koncerner på försäkringsområdet. Enligt 11 § i lagförslaget skall arbetstagarledamot utses bland de anställda i företaget. Denna regel gäller i princip också för koncernbolag, dock att möjlighet öppnats att till sådan ledamot i stället utse person som är anställd i annat koncernbolag inom samma koncern.

Enligt andra stycket skall centralkassa jämte till denna anslutna jordbrukskassor betraktas som en enhet. Det innebär att de anställda inom en sådan enhet har rätt att utse arbetstagarledamöter i centralkassas styrelse. Inget hindrar emellertid att arbetsgivar- och arbetstagersidorna kommer överens om att inrätta arbetstagarrepresentation också i jordbrukskassornas styrelser. Från företagsdemokratisk synpunkt kan det vara befogat att de anställda får styrelserepresentation även på denna nivå. Motsvarande synpunkter kan anläggas i fråga om de styrelser som i några av de större affärsbankerna inrättats närmast under huvudstyrelsen. Det eventuella behovet av regler om representation för de anställda i sådana styrelser som nu nämnts får bedömas närmare, när erfarenheterna från försöksverksamheten föreligger.

Bestämmelsen i tredje stycket (1 § andra stycket i LSA) har till syfte att trygga en kontinuerlig arbetstagarrepresentation i företag där antalet anställda varierar kring 50 anställda.

3 §

Denna paragraf, som svarar mot 4 § LSA, innehåller bestämmelser som öppnar möjlighet för företag, som inte når upp till den i 1 § angivna storleksgränsen, att direkt på stämma (beträffande sparbankerna sammanträde med huvudmän) besluta att lagen skall tillämpas på företaget, dvs. utan att gå vägen över ändring av bolagsordningen resp. reglementet eller stadgarna. Beslut kan fattas med enkel majoritet på en ordinarie eller extra stämma. På samma sätt kan beslutas att de anställda skall ha rätt att utse fler än två arbetstagarledamöter jämte

suppleanter. Lagen blir i tillämpliga delar gällande också för dem som utses enligt sådant beslut.

4 och 5 §§

Enligt vad jag anfört i den allmänna motiveringen skall hänsyn inte tas till arbetstagarledamot vid tillämpningen av de regler i de olika banklagarna som begränsar antalet styrelseledamöter (71 § första stycket BL och 26 § första stycket första punkten JkL) resp. reglerar befattningshavares möjlighet att utses till styrelseledamot (72 § andra stycket BL, 37 § andra stycket 1 SpL och 26 § andra stycket JkL). Bestämmelser härom har tagits in i 4 och 5 §§. En särskild fråga gäller möjligheten för arbetstagarledamot att vara ordförande i styrelsen. Enligt 77 § andra stycket BL får verkställande direktör eller annan befattningshavare i banken inte vara ordförande i affärsbanks styrelse. Detta förbud gäller också för arbetstagarledamot. Beträffande sparbank får enligt 37 § andra stycket 1 SpL medgivande i reglementet för tjänsteman att ingå i styrelsen inte avse styrelsens ordförande. Eftersom sistnämnda lagrum inte är tillämpligt på arbetstagarledamot kan sådan i och för sig utses till ordförande. I fråga om centralkassa finns i 26 § första stycket sista punkten JkL förbud för verkställande direktör eller annan befattningshavare i centralkassan att vara ordförande i centralkassans styrelse. Utredningen har föreslagit att förbudet utsträcks till att gälla även befattningshavare i jordbrukskassa som är ansluten till centralkassan. En reglering av förevarande fråga såvitt gäller sparbanker och centralkassor efter mönster av BL:s regler och utredningens förslag förutsätter ändringar i SpL och JkL. Frågan får emellertid anses vara av ringa praktisk betydelse och en prövning därav bör lämpligen tas upp i annat sammanhang.

6 §

Bestämmelserna i denna paragraf, som i LSA har sin motsvarighet i 5 §, innebär att arbetstagarledamot har samma ställning och ansvar som andra styrelseledamöter i företaget i den mån annat inte anges i denna lag. Detta innebär t. ex. att arbetstagarledamot deltar i utseende av verkställande direktör i centralkassas styrelse (26 § första stycket andra punkten JkL).

7 §

Enligt i paragrafen angivna lagrum skall i affärsbanks och försäkringsbolags bolagsordning samt i centralkassas stadgar anges bl. a. antalet styrelseledamöter och antalet suppleanter, om sådana skall utses, samt tiden för styrelseledamots uppdrag och sättet för tillsättande av styrelseledamot och suppleant i fall där de inte väljs på stämma. Av bestämmelserna i paragrafen (6 § i LSA) följer att föreskrifter i dessa hänseenden, såvitt gäller arbetstagarledamot, inte behöver tas in i bo-

lagsordningen eller stadgarna. Såvitt angår sparbank får i administrativ ordning en ändring av motsvarande innebörd göras i 1 § 9 kungörelsen om sparbanker.

I sammanhanget bör framhållas att arbetstagarledamot skall medräknas vid tillämpning av förekommande regler om beslutförhet och röstpluralitet.

Med tanke på arbetstagarledamot i centralkassas styrelse anges vidare att kravet enligt 22 § andra stycket EFL att styrelseledamot skall vara medlem i föreningen inte gäller för sådan ledamot.

8 §

Paragrafen, som stämmer överens med 7 § LSA, innehåller bestämmelser om vem som beslutar om inrättande av arbetstagarrepresentation.

I första stycket anges att beslut om inrättande av arbetstagarrepresentation fattas antingen av lokal facklig organisation, som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och omfattar mer än hälften av de anställda i företagen, eller av flera sådana organisationer som tillsammans har denna omfattning. I likhet med vad som avses i LSA syftar begreppet lokal facklig organisation i första hand på företagsklubb eller liknande organisation som är direkt anknuten till företaget och i andra hand på lokalavdelning av fackförbund till vilken arbetstagarerna är anslutna.

Beslut om inrättande av arbetstagarrepresentation kan ge anledning till överläggningar mellan företagens styrelse och företrädare för de fackliga organisationerna angående olika praktiska problem som föranleds av att arbetstagarledamöter utses. Beträffande försäkringsbolag, som anser att skäl till undantag enligt 15 § föreligger, bör i första hand, dvs. innan ansökan om undantag görs, förhandlingar tas upp med arbetstagarorganisationerna för att en lösning skall nås som kan godtas av båda sidorna. Bestämmelsen i andra stycket att styrelsen skall underläggas om beslut om inrättande av arbetstagarrepresentation skall ses mot bakgrund av det sagda.

I motiveringen till 7 § LSA (prop. 1972: 116 s. 152) uttalas att uttrycklig bestämmelse om underrättelse till facklig organisation som inte deltagit i beslut om inrättande av arbetstagarrepresentation kan undvåras, eftersom de lokala organisationerna i regel kan antas ha samrått före beslutet. Av samma skäl har föreskrift om sådan underrättelse inte heller tagits in i denna lag.

9 §

Enligt denna paragraf, som överensstämmer med 8 § LSA, skall samtliga organisationer som uppfyller de i paragrafen uppställda kraven delta vid utseendet av arbetstagarledamöter. Det ankommer på de

lokala organisationerna själva att bestämma hur arbetstagarledamöterna skall utses och om de skall fördelas mellan olika organisationer.

Företagets styrelse bör skriftligen underrättas om namnen på dem som utsetts till arbetstagarledamöter.

I likhet med aktiebolags- och föreningslagstiftningen i allmänhet innehåller bank- och försäkringsrörelselagstiftningen ingen reglering av rätten till arvode för uppdraget att vara styrelseledamot. Även LSA saknar bestämmelser härom vad gäller arbetstagarledamot. Departementschefsuttalandet i prop. 1972: 116 (s. 137) att det får ankomma på vederbörande företag och de lokala fackliga organisationerna att **avgöra om styrelsearvode skall utgå till arbetstagarledamot äger giltighet också på den aktuella lagstiftningen.** Jag vill betona att i nu förevarande fall arbetstagarledamot — som också förutsattes i fråga om arbetstagarledamot enligt nämnda proposition — inte skall behöva vidkännas någon ekonomisk förlust eller några kostnader i anledning av styrelseuppdraget.

Jag vill i sammanhanget också framhålla att det får ankomma på de berörda parterna att själva i samförstånd reglera frågor som rör arbetstagarledamöternas introduktion och utbildning för styrelsearbetet. Jag kan även i detta hänseende hänvisa till vad som anfördes i 1972 års proposition om arbetstagarrepresentation (prop. 1972: 116 s. 141). I prop. 1973: 130 har Kungl. Maj:t lagt fram förslag om bidrag för utbildning som facklig huvudorganisation av arbetstagare anordnat i anledning av 1972 års lagstiftning om styrelserepresentation. I anslutning till vissa ändringar i lagen (1971: 282) om arbetarskyddsavgift föreslås sålunda i en övergångsbestämmelse att av den del av arbetsgivares arbetarskyddsavgift för år 1974 som skall föras till arbetarskyddsfonden skall högst ett belopp motsvarande 0,01 % av lönesumman utgöra bidrag till kostnader för utbildning som facklig huvudorganisation av arbetstagare anordnat i anledning av 1972 års lag om arbetstagarrepresentation. Jag anser det naturligt att bidrag på motsvarande sätt skall utgå också för utbildningsverksamhet som anordnats i anledning av den nu föreslagna lagen om arbetstagarrepresentation i bank- och försäkringsföretagens styrelser. Bidraget för denna utbildningsverksamhet kan rymmas inom det belopp som enligt förslaget i prop. 1973: 130 avses bli avsatt för utbildningsändamål. Föreskrift i detta hänseende bör lämpligen tas in som en övergångsbestämmelse till den nu föreslagna lagen. Jag vill i sammanhanget understryka att samma normer bör gälla för bidrag till arbetstagarrepresentanter i bankinstitutens och försäkringsbolagens styrelser som kommer att tillämpas på arbetstagarrepresentanter enligt 1972 års lag (jfr prop. 1973: 130 s. 184).

10 §

Paragrafen, som överensstämmer med 9 § LSA, innehåller beträffande fördelningen av arbetstagarledamöter på olika lokala fackliga organisationer en hjälpregel, som blir tillämplig om organisationerna inte kan enas om fördelningen. Inget hindrar att organisationerna — i stället för att tillämpa hjälpregeln — själva bestämmer vad som skall gälla.

En tillämpning av hjälpregeln torde nästan alltid få till följd att lokal organisation tillhörande de båda TCO-förbunden, bankmannaförbundet resp. försäkringstjänstemannaförbundet, får utse båda arbetstagarledamöterna. I ett försäkringsbolag (Folksam) blir resultatet ett annat, om hänsyn skall tas till de av bolagets fältmän (ackvisitörer) som verkar som fritidsombud. Fältmännen, som till antalet är fler än bolagets övriga anställda, är nämligen organiserade i försäkringsanställdas förbund inom LO. Jag vill med anledning därav erinra om att jag i det föregående (under 1 §) utgått från att frågan om fritidsombudens ställning skall kunna lösas i samförstånd mellan berörda företag och arbetstagarorganisationer.

11 §

I denna paragraf, som svarar mot 10 § första stycket LSA, har upptagits den i den allmänna motiveringen behandlade regeln att arbetstagarledamot i bankinstitut och försäkringsbolag skall — och inte som i LSA bör — utses bland de anställda i företaget. Från denna huvudregel öppnas i enlighet med vad jag förut angivit möjlighet till undantag i fråga om försäkringsbolag som är ett koncernbolag. Undantagsregeln har tillkommit med tanke på de fall där koncernbolag omfattas av lagen och där samma personer bildar styrelse i olika koncernbolag. Genom undantagsregeln blir det möjligt att låta samma arbetstagarledamöter vara styrelseledamöter i flera koncernbolag.

12 §

Paragrafen överensstämmer med 11 § i LSA. Av första stycket framgår att den eller de lokala fackliga organisationer som utser arbetstagarledamot också bestämmer dennes mandattid. Med hänsyn till den kortare försökstiden för arbetstagarrepresentation i bank- och försäkringsbolagsstyrelser kan det vara lämpligt att mandattiden för arbetstagarledamot får löpa fram till periodens slut. I annat fall bör mandattiden anpassas till vad som gäller för övriga styrelseledamöter på så sätt, att mandattiden börjar resp. slutar vid ordinarie stämma då val av styrelse sker.

13 §

Paragrafen innehåller regler om jäv för arbetstagarledamot vid behandlingen av frågor rörande stridsåtgärd och slutande eller uppsägning av kollektivavtal. Bestämmelserna stämmer i sak överens med vad utredningen föreslagit i fråga om arbetstagarledamot i bankstyrelse och är utformad i enlighet med 12 § LSA.

Arbetstagarledamot omfattas självfallet också av kreditjävsregler och andra jävsbestämmelser som finns i de för instituten gällande huvudförfattningarna.

14 §

Paragrafen motsvarar 13 § i LSA.

15 och 16 §§

Paragraferna innehåller de i den allmänna motiveringen behandlade reglerna om försäkringsbolags möjlighet till undantag från lagens tillämpning. I LSA finns motsvarande bestämmelser i 15 och 16 §§.

17 §

I paragrafen föreskrivs att i anmälan om styrelsens sammansättning till registreringsmyndigheten, dvs. bankinspektionen resp. försäkringsinspektionen, skall anges om arbetstagarledamot utsetts enligt denna lag. Härigenom får inspektionen genast en förklaring till eventuellt bristande överensstämmelse mellan de i anmälan angivna uppgifterna och regler i lag eller bolagsordning beträffande antalet styrelseledamöter eller, när det gäller affärsbank och centralkassa, det tillåtna antalet befattningshavare i styrelsen. För sparbank får motsvarande föreskrift tas in i 18 § kungörelsen (1955: 422) om sparbanker.

9 Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att antaga förslaget till lag om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga
Utredningens förslag

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse

Härigenom förordnas att 71—73 och 80 §§ lagen (1955: 183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

71 §

För bankaktiebolag ————— i annan ordning.

Vid tillämpning av vad i första stycket stadgas om antalet styrelseledamöter skall hänsyn ej tagas till ledamot som utsetts av anställda i bankaktiebolaget eller av facklig organisation för dem (arbetstagarledamot).

Styrelsen skall ————— är stadgat.

72 §

Styrelseledamöterna skola ————— svenska medborgare.
 Av styrelseledamöterna *må* icke flera än en för varje påbörjat *femtal* vara befattningshavare i banken.
 Av styrelseledamöterna *får* icke flera än en för varje påbörjat *fyrta* vara befattningshavare i banken.

Vid beräkning av det högsta antal styrelseledamöter som enligt andra stycket får vara befattningshavare i banken skall hänsyn ej tagas till offentlig styrelseledamot.

73 §

Styrelseledamot skall utses för tid ——— den som tillsatt honom.
 Styrelseledamot, *som väljes på bolagsstämma*, skall utses för tid ——— den som tillsatt honom.

Om styrelseledamot ————— ej understiger fem.

80 §

Ledamot av styrelse ————— eller tredje man.

Arbetstagarledamot får ej handlägga fråga rörande facklig stridsåtgärd, förhandling med arbetstagarorganisation om slutande av kollektivavtal eller rörande uppsägning av kollektivavtal.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker

Härigenom förordnas att 36—38 och 40 §§ lagen (1955: 416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 §

För sparbank skall finnas en av huvudmännen utsedd styrelse bestående av minst fem ledamöter.

För sparbank skall finnas en styrelse bestående av minst fem ledamöter. Styrelsen utses av huvudmännen; dock får enligt bestämmelser, som intagits i reglementet, en eller flera av styrelsens ledamöter utses i annan ordning.

Styrelsen skall ————— sparbankens verksamhet.
Vad i denna lag ————— styrelsenssuppleant.

37 §

Styrelseledamot skall — — — — sparbankens verksamhetsområde.

Av styrelseledamöterna får icke flera än en för varje påbörjat fyrtal vara befattningshavare i sparbanken. Verkställande direktör eller annan befattningshavare i sparbanken får icke vara ordförande i styrelsen.

Styrelseledamot må ej den vara som är

Styrelseledamot får ej den vara som är

1. tjänsteman i sparbanken, där ej reglementet innehåller uttryckligt medgivande härtill, vilket medgivande dock icke må gälla styrelsens ordförande,

1. styrelseledamot eller befattningshavare i annan sparbank, eller

2. styrelseledamot eller tjänsteman i annan sparbank, eller

2. befattningshavare i annat bankaktiebolag än Sparbankernas Bank Aktiebolag eller i hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit.

3. tjänsteman i annat bankaktiebolag än Sparbankernas bankaktiebolag eller i hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit.

Av styrelseledamöterna må ——— än Sparbankernas bankaktiebolag ——— för jordbrukskredit.

Av styrelseledamöterna får ——— än Sparbankernas Bank Aktiebolag ——— för jordbrukskredit.

38 §

Styrelseledamot skall ——— äga rum under fjärde räkenskapsåret efter det år, då valet sker.

Styrelseledamot, som utses av huvudmännen, skall ——— äga rum under tredje räkenskapsåret efter det år, då valet sker.

Styrelseledamot må ———

Nuvarande lydelse

genom beslut av *huvudmännen*
skiljas från uppdraget.

Föreslagen lydelse

Styrelseledamot får — — — ge-
nom beslut av *den som utsett ho-
nom* skiljas från uppdraget.

40 §

Styrelseledamot eller — — — — — eller tredje man.

*Styrelseledamot, som utsetts av
anställda i sparbanken eller av
facklig organisation för dem (ar-
betstagarledamot), får ej handlägg-
a fråga rörande facklig stridsåt-
gård, förhandling med arbetstagar-
organisation om slutande av kol-
lektivavtal eller rörande uppsäg-
ning av kollektivavtal.*

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen**

Härigenom förordnas att 26 § lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen skall ha nedan angivna lydelse och att i lagen skall införas en ny paragraf, 26 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Centralkassas styrelse skall
— — — ordförande i styrelsen.

Föreslagen lydelse

26 §

Centralkassas styrelse skall
*bestå av minst fem och högst nio
ledamöter. Styrelsen utses genom
val på kassans stämman; dock får
enligt bestämmelser, som intagits
i stadgarna, en eller flera av sty-
relsens ledamöter utses i annan
ordning.*

*Vid tillämpning av vad i första
stycket stadgas om antalet styrel-
seledamöter skall hänsyn ej tagas
till ledamot, som utsetts av anställda
i centralkassan och jordbruks-
kassor som är anslutna till denna
eller av facklig organisation för så-
dana anställda (arbetstagarleda-
mot).*

*Enligt första stycket utsedda sty-
relseledamöter skola utse verkstäl-
lande direktör att under styrelsens
inseende leda verksamheten. Utses
annan än styrelseledamot till verk-*

Nuvarande lydelse

Av styrelseledamöterna må högst en eller, om antalet styrelseledamöter överstiger fem, högst två vara befattningshavare i jordbrukskassa, som är ansluten till centralkassan.

Föreslagen lydelse

ställande direktör, skall denne ingå som ledamot i styrelsen utan hinder av det i första stycket angivna högsta antalet styrelseledamöter. Styrelsen äger — — — suppleant i styrelsen. Verkställande direktör eller annan befattningshavare i centralkassan eller i jordbrukskassa som är ansluten till denna får icke vara ordförande i styrelsen.

Av styrelseledamöterna får icke flera än en för varje påbörjat trestal vara befattningshavare i centralkassan eller i jordbrukskassa, som är ansluten till denna.

Styrelseledamot, som ej väljes på kassans stämma, utses för tid, som bestämmes av den som tillsätter honom.

Styrelsen åligger — — — — — slag av ärende.

26 a §

Arbetstagarledamot får ej delta i styrelsens behandling av fråga rörande facklig stridsåtgärd, förhandling med arbetstagarorganisation om slutande av kollektivavtal eller rörande uppsägning av kollektivavtal.

